

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

846
4-78

ՈՐԻՈՐԴ ՍԻՒՋԱՆ ԿՕՐՆԱ

Ե Ր Ե Խ Ա Ն Ե Ր Ը

ԵՒ

ՆՐԱՆՑ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Թարգմանեց

Գ. ԿԱՖԵԱՆ

ԹԻՖԼԻՍ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆՑԻ ՏՊԱՐԱՆ

ՕՐԲԷԼԵՆ ՓՈՂՈՑ, Տ. 1/2

1887

663

6055

84-93

4-78

առ

ԵՐԵԽԱՆԵՐԸ

ԵՒ

ՆՐԱՆՑ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

ՕՐԻՈՐԴ ՍԻՒՋԱՆ ԿՕՐՆԱ

Տեսչուհի

ՇԱՆՊՈՒԼԷԻ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԻՋԻ ԵՒ ԴՊՐՈՑԻ ԺԸՆԷՎՈՒՄ

ԹԱՐԳՄԱՆՆԵՑ ԳՐԱՆՍԵՐԵՆԵՑ

Գ. ԿԱՖԵԱՆ

«Երեխան չէ սիրում նայել լալն ու բաց
հորիզոններ: Մի միջատ, մի ծաղիկ, մի նեղ
ու փոքրիկ շաւիղ նրան առաւել է զրաւում,
քան աշխարհիս զեղանկար վայրերը:»

Էմիլ:

452003

ԹԻՖԼԻՍ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆՑԻ ՏՊԱՐԱՆ

ՕՐԻԷԼԵՆ ՓՈՂՈՑ, Յ. 1/2

1887

Дозволено цензурою. 13 Мая 1887 г. Тифлисъ.

Типог. И. Мартиросіанца, на Орб. ул., д. № 1/2

ԱՐԵՎԱԿԻ ՃԱՌԱԳԱՅԹԸ

ԱՐԵՎԱԿԻ ՃԱՌԱԳԱՅԹԸ

ռաւօտ է.
արեգակն
արդէն
վաղուց է
ինչ դուրս է եկել, բայց
փոքրիկ Հեղինէն դեռ ևս
քնած է: Տեսէք ինչպէս նա
ժպտում է. երևի նա մի
զեղեցիկ երազ է տեսնում:
Այս առաւօտ ոչ ոք չէր
մտել նրա սենեակը. դուռը պինդ կողպուած է,
աչնուամենայնիւ փոքրիկ Հեղինէն արդէն մի

Համբոյր է ստացել: Ո՞վ է տուել նրան այդ Համբոյրը: Արդե՞ք մի փոքրիկ թռչնակ, որ ներս է մտել լուսամտից: Բայց ոչ, պատուհանը կողպած է, դա արեգակի ճառագայթն է, որ պատուհանի փեղկի ճեղքից թափանցել է սենեակը և տեղաւորուել է Հեղինէի շրթունքների վրա. նա բոլորովին ապշած է, գտնելով փոքրիկ աղջկան դեռ ևս քնած: Սակայն Հեղինէն զարթնեց, շփեց աչերը, նայեց իր շուրջը, չետոյ նրկատելով ճառագայթը՝

— Փայլուն փոքրիկ ճառագայթ, ասաց նա, դու շատ բարի ես, որ եկել ես ինձ տեսութեան. վստահ եմ, որ վաղուց է, ինչ դու վեր ես կացել. արդե՞ք շատ ես բանել այսօր:

— Այո, ասաց ճառագայթը, ես արդէն շատ եմ բանել: Երբ Հայրս ինձ ուղարկում է, նա ինձ թոյլ չէ տալիս գուարճանալու, և նա իրաւունք ունէ, որովհետեւ ես երջանիկ եմ միայն այն ժամանակ, երբ աշխատում եմ:

— Քո Հայրը, նկատեց Հեղինէն, բայց ո՞վ է քո Հայրը:

— Արեգակն է իմ Հայրը, ասաց ճառագայթը: Նա ապրում է այնտեղ՝ բնրձր, հեռու, շատ հեռու երկնքում: Նա այնքան մեծ է,

այնքան մեծ, որ հեշտութեամբ չէր կարող ցած դալ գետնի վրայ, ուստի նա իր փոխարէն զաւակներին է ուղարկում: Նրա զաւակները ճառագայթներն են, իմ եղբայրներս, որոնք՝ ինչպէս ես, անընդհատ լուսաւորում են և տաքացնում գետինը:

— Բայց միթէ՞ եղբայրներիդ քեզ հետ միասին չէին կարող մտնել սենեակս:

— Դա անկարելի էր. ասաց ճառագայթը, փեղկերի ճեղքը խիստ նեղ է. մենակ ես կարողացայ անցնել. միւս ճառագայթները մնացել են դուրսը. նրանք լուսաւորում են տան ճակատը. եթէ դու ցանկանում ես լաւ բացել փեղկերը, նրանք անչափ բաղտաւոր կլինեն մտնել սենեակդ:

— Դեռ ևս ոչ, ասաց Հեղինէն, նախ ես կուզէի որ պատմես ինձ այն բոլորն, ինչ որ շինել և տեսել ես այս առաւօտ զբօսանքիդ ժամանակ:

— Օ՛, ասաց ճառագայթը, ես արդէն այնքան բաներ եմ տեսել. ես չէի կարող այն բոլորը պատմել քեզ. սակայն եթէ դա քեզ հետաքրքրում է, ես քեզ կասեմ մի քանի բան:

Դուրս գալով սարերի թիկունքի ետեւից,

ես մտել էի մէկ անտառ. այնտեղ ես լուսաւորեցի ճագարների ընտանիքը, որ մտնում էր որջը, նրանք ամէնքը շատ ուրախ դէմք ունէին. հաւանական է, որ ամբողջ գիշերը պար եկած լինէին մի որ և է առոյտի դաշտում:

Նոյն անտառում ես ևս լուսաւորել եմ շիկահաւերի բոյնը: Հաղիւ նրանց մայրիկն ինձ նկատեց, նա արիացրեց իր ամուսնոյն, յետոյ զաւակներին և հագնուելով՝ նրանք սկսան միասին երգել:

Ես ուզում էի լուսաւորել մի ծեր միջատ. բայց նա թագ կացաւ տերևի տակ, կարծես խորշում էր իմ ներկայութիւնիցս:

Մօտ հինգ ժամին ես ընկղմուել էի մի ցանկի մէջ՝ փողոցի եզերքին. այնտեղ ես բացել եմ մի կարմիր ու սպիտակ դեղձ: Եկած ժամանակս նա դեռ ևս բոլորովին ծածկուած էր, բայց երբ ես մի քանի բոպէ նրան տաքացրի, նա բացուեց և նրան նայելով, ես զգացի ճրշմարիտ հաճոյք: Նոյն ցանկի մէջ ես լուսաւորեցի մի սարդ, որ իր ոտտայնն էր շինում. յուսով եմ որ ոչ ոք նրա ոտտայնը չի փչացնիլ, որովհետեւ սարդը մեծ դժուարութեամբ է հիւսել նրան:

Այնտեղից ոչ հեռու ես փայեցրել եմ խոտերի շառաւիղներից կախ ընկած ցողերը. ես օգնել եմ մի կեռասի հասնելուն և տաքացրել եմ մի ճանճ: Ես էլի շատ ուրիշ բաներ եմ արել, որ կասեմ վաղը. արդէն ուշ է, այժմ դու պիտի վեր կենաս:

—Մ խնդրում եմ, էլի մի քանի բան պատմիր, խնդրեց փոքրիկ աղջիկը: Այս առաւօտ երեխաներ տեսել ես:

—Տեսել եմ երեխաներ, կրկնեց արեգակի ճառագայթը. ի հարկ է և նրանցից շատերը վաղուց զարթնած էին: Եղիսաբէթը դեռ ժամը վեցից առաջ կուտ էր տալիս իր հաւերին, մինչդեռ կաթնավաճառուհին կաթ էր տանում քաղաք: Փոքրիկ Յովհաննէսը մարգագետինն էր քշում այծերին, մինչդեռ նրա հայրը խոտ էր հնձում: Մօռացայ քեզ ասել, որ ես ստէպ եզբայրներին օգնութեամբ եմ բանում, մէնակ ես մեծ բան շինել չեմ կարող: Միասին մենք հասցնում ենք արտերը և բոլոր մրգերը, որ դու այնքան սիրում ես. մենք ենք տաքացրել Եղիսաբէթի տատի մէջքը, երբ նա նստած էր բակում. մենք չորացրել ենք մի շապիկ և մի շարփուշ, որ կախուած էին ցանկից: Այժմ ես բա-

ւականին խօսեցի, յուսով եմ որ դու շուտով կը պատրաստուես և գործդ կանես. ասեմ քեզ պարզապէս. եթէ արեգակի ճառագայթները շատ ուրախ են տալ իրենց լոյսը աշխատողներին, սակայն ծովերին լուսաւորել նրանք բոլորովին չեն սիրում:

— Սիրուն ճառագայթ, ասաց Հեղինէն, շատ շնորհակալ եմ այն բոլոր բաների համար, որ դու ինձ այսօր սովորեցրիր: Եթէ դու վաղը կրկին այս ժամին գաս՝ ինձ այլ ևս անկողնում չես գտնիլ. ես կօգտուեմ քո քաղցր լոյսով իմ գործս կատարելու համար:

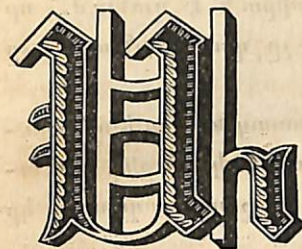
Այս ասելով Հեղինէն վեր կացաւ, բաց արեց պատուհանի փեղկերը. արեգակի բոլոր ճառագայթները նոյն բոլորին ներս թափանցեցին և լուսաւորեցին սենեակը: Հեղինէն հագնուեցաւ, երեսը լուաց, նախաճաշիկ արեց և այդ օրից սկսած, նա խոստացաւ լինել միշտ բարի փոքրիկ ժրաջան աղջիկ:

ՄԱՏԱԿ ԷՅԸ ԵՒ ԻՐ ՈՐԴԻՆ

ՄԱՏԱԿ ԷՋԸ ԵՒ ԻՐ ՈՐԴԻՆ

Ա

րեգակը լուսաւորում է իր ճառագայթներով Մօրնէ *) գիւղի տնակները: Ղատերը դեռ ևս քնած են, սակայն էշերի գոմում, գիւղի ծայրին, արդէն վաղուց քնից զարթնել էին: Ահա Չաչանակը **), բարի մատակ էշը, որ նայում է ախոռատնի լուսամտից. ի՛ն՛ն, ի՛ն՛ն, գոչում է ցոյց տալով իր մեծ ատամները. ի՛ն՛ն, ի՛ն՛ն

*) Մօրնէ (Mornex) փոքրեկ գիւղ է Ժընէվէ մօտ (Շվէյցարիայում):

**) Չաչանակ կամ Վիճիվիճի (Ղաւաթ. բառաւորով) — շատախօս:

կրկնում է նա ամեն մէկ անգամ, երբ մէկն անցնում է փողոցով:

Ի՞նչ բաղտաւոր դէմք. նրա աչքերը փայլում են. ասես թէ նա ժպտում է: Եւ ճմարիտ, նա շատ բաղտաւոր է: Այնտեղ թարմ յարդի վրայ, քնած է իր նորածինը, մի սիրուն իշուկ պրլրգած աչերով: Մայրը նրա ականջներն այնքան երկար և այնքան սիրուն է դտնում, որ չէ կարողանում նրանցով չը զուարճանալ և չը լիզել նրանց:

—Անգին փոքրիկս, ասաց նա նայելով իշուկին. արեգակը լուսաւորում է կեանքիդ առաջին օրը, յուսով եմ որ դու շատ բաղտաւոր կը լինես:

—Անկասկած սա մի հզօր էշ կը դառնայ, ասաց Աղէբեկը՝ մի պառաւ մատակ էշ, որ ապրում էր նոյն ախոռատնում. մի ըսպէ առաջ սա ոտները վրայ ուղիղ կանգնած էր.—եթէ մի խորհուրդ ունեմ ձեզ տալու, դա այն է, Չաչանակ, որ սրան ծիծ տաք ամենաքիչը վեց ամիս, յուսանք որ իշատէրը՝ մեր տէրը՝ դա թոյլ կտայ:

—Իսկ ես միայն մի փափագ ունեմ դէպի նա, որ լոյս աշխարհ դուրս եկաւ այսօր, ասաց

մէկ այլ էշ.—որ նա իր մօր պէս շատախօս չը լինի: Արշալոյսից սկսած, մինչև իսկ դրանից շատ վաղ, նա զուում է ու զուում. այլ ևս հրնար չկայ քնելու: Դէհ լոեցէք, Չաչանակ, միթէ՞ ամբողջ օրուայ ընթացքում դուք չէք կարող ծանուցանել աշխարհիս ձեր որդու ծրնունդը:

—Փոքրիկ անգինս, ասաց Չաչանակը, ուզում են երջանկութիւնս խանդարել. չետոյ պատկելով իշուկին կողքին.—Բռնիր, ասաց նա, ահա լաւ կաթ. ոչ ոք սրանից լաւ չէ կարող քեզ տալ: Ես շատ հիւանդ տիկիններ եմ ճանաչում, որոնք կցանկային կաթս խմել. ոչ, Տիկիններ, սա ձեզ համար չէ, սրանից ես ձեզ անցեալ տարի շատ տուի. այս անգամ տղիս համար եմ պահում:

Փոքրիկ իշուկը հասակ էր առել. այժմ յաճախ-յաճախ իր մօր հետ միասին նա գնում է մարդը զբօսնելու և զուարճանալու. մայրը խոտ է ուտում, մինչդեռ իշուկը վազվզում է, թաւալւում և թռչկոտում խոտի վրայ. երբեմն նա այնպէս էր ոստնում, որ Չաչանակը բոլորովին սարսափած մնում էր. վայ թէ ոտը կոտրէ, ի՞նչ դժբաղտութիւն...

Այս սիրելի տղան Աղէբեկ անուն ստացաւ, որովհետեւ Աղէբեկը ցանկանում էր իշուկին կընքամայր լենել և Չաջանակն այդ ցանկութիւնն ուրախութեամբ ընդունեց:

Մեր փոքրիկ Աղէբեկը մէկ աղբիւր էր գըտել մարգագետնից ցած. նրա մայրը չէր կարողանում հասկանալ, թէ ինչու նա միշտ ուղեորվում էր այն կողմը. ոտները լուանալու համար չէր լինիլ դա, որովհետեւ մայրը արգելել էր. վերջապէս ինչ գիւրեկան բան է մի որ և է էշի համար ոտներ թրջելը: Ահա ինչ էր պատահել. մէկ անգամ Աղէբեկը գնում է ջուր խմելու և ջրի մէջ տեսնում է իր պատկերն, ուստի ամէն օր նա գնում էր աղբիւրի մօտ տեսնելու, թէ՛ արդեօք մեծանում են իր ականջները, երկարանում են իր ազիւ ծալքի մի փունջ մազերը, վերջապէս որ տեսնէ թէ՛ ինքն իշու կերպարանք է ստանում արդեօք, որովհետեւ էշ դառնալը նրա ամենամեծ ցանկութիւնն էր:

— Երբ կը մեծանամ, ասում էր նա ամէն րոպէ, ես կուտեմ պատաւարդներ (*), ինչպէս

(**) Պատաւարդ—փշոտ խոտ է, մեծ-մեծ տերեւներով:

մայրս, ես կքաշեմ կառքեր, կկրեմ իմ մէջքիս վրայ պարօններ, տիկիներ, երեխաներ, որ գնում են Մօննէտիէ (*). մայրիկն ասում է որ դա շատ յոգնեցուցիչ է, սակայն ես չեմ հասկանում թէ այդ ինչ է նշանակում: Ունենալով մի տիկին մէջքիս վրայ, ես բաւական ոյժ կունենայի, ա՛յ, այսպէս և այնպէս անելու. այսպէս ասելով Աղէբեկը թռչկոտում էր աջ ու ձախ, բարձրացնելով ետեւի ոտներն այնպիսի մի կերպով, որ եթէ տիկինը մէջքին նստած լինէր, շատ էլ երկար չէր մնալ իր տեղը:

Աղէբեկը հիանալի բնաւորութիւն ունէր, ուստի զիւղում նա շատ բարեկամներ էր ճարել: Մէկն մի մատակ սև քուռակ էր իր հասակին, լետոյ մի պառաւ այժ և իր ուլը: Միշտ նրանց միասին կտեսնէիք մարգագետնում: Այնտեղ մի մեծ տանձենիի շուաքի տակ, նրանք խօսում են հազար ու մի բաների վրայ, որոնք կարող են զբաղեցնել իրենց նման կենդանիներին: Երբեմն էլ խռովութիւն է պատահում, բայց և շուտով հաշտվում են:

(*) Մօննէտիէ (Monnetier)—բարձր լեռան վրայ գտնուող մէկ ամառանոց է Ժնևի մօտ:

— Իմ բարեկամ, ասաց մէկ օր քուռակը Աղէբեկին, ասա խնդրեմ, որտեղից վերցրիր այդպիսի մեծ ականջներ և ինչիդ են ծառայում դրանք: Երբ դրանց աջ ու ձախ ես դցում, դու մէկ աշնապիսի ծաղրական կերպարանք ես ստանում, որ զսպել ծիծաղս չեմ կարողանում:

— Ի՛նչ արած, ասաց Աղէբեկը, որովհետեւ ես մէկ էջ եմ, չեմ կարող ձիու ականջներ ունենալ: Մի վատաբանիւր ականջներս, որովհետեւ ես նկատել եմ, որ սրանք աւելի լաւ են լսում քան թէ քո ականջները:

— Կարելի է, ասաց քուռակը, լետոյ դիմելով այժին. խեղճ Սիրունիկ, միթէ կարելի է այդպիսի տղեղ ոտներ ունենալ, ինչպէս դուք, կարծես երկուսի են բաժանուած, ես հաւատացած եմ որ ձեր տատի ոտներն աւելի լաւն էին: Տեսէք Աղէբեկինը և իմը, ի՛նչ գեղեցիկ փոքրիկ կնճակ: Երևում է որ մենք ազգականներ ենք:

— Այ՛ո, ասաց Աղէբեկը, ազգական ենք ոտներով, բայց ո՛չ ականջներով:

— Ինչպէ՛ս չէ, մեծ բան են ձեր գեղեցիկ ոտները, ասաց Հեգնութեամբ Սիրունիկը. չլինի՞ թէ առաջարկէք փոխել իմինների հետ: Գնա-

ցէք մագլցէք և թռչկոտեցէք ձեր գեղեցիկ կնճակներով ժայռերի վրայ, կերէք խոտ և հոտաւէտ ծաղիկներ, որոնք միայն սարի գաղաթին են բանում, լետոյ եկէ՛ք ինձ ցոյց տալու ձեր ծնկներն ու ատամները:

— Ի՛նչպէս չէ, ի՛նչպէս չէ, շարունակում է Հեգնութեամբ Սիրունիկը՝ գլուխը թափ տալով. ախր դուք գիտէք, որ իմ ոտները մէկ առաւելութիւն էլ ունեն, նրանք երբէք պաշտի պէտք չունեն. եթէ չեմ սխալվում, դա մէկ աշնապիսի բան է, որ ձեզնից ոչ մէկդ չէր ցանկանա ունենալ:

— Դուք միշտ ճշմարիտն էք ասում, հառաչեց քուռակը: Դէհ, լաւ, դրա վրայ այլ ևս չխօսենք:

— Ինչո՞ւ, խօսենք, ասաց Սիրունիկը, ինչպէս է կարելի որ ձիերն ու էջերը պաշտպանուելու համար բոլորովին ոչինչ չունեն, մինչև իսկ մի եղջիւր էլ չունէք, մինչդեռ մենք այժմեւ՝ նրանցից երկուսն ունենք:

— Սակայն մենք պաշտպանվում ենք մեր ոտներով, ասաց քուռակը:

— Օ՛ր ի՛նչ մեծ բան է դա, ասաց Սիրունիկը մի փունջ խոտ ուտելով:

Այդ բոլորէն փոքրիկ ուլը ոստնեց գէպի
Աղէբեկը. սրանով նա ուզում էր ասել՝ խաղան
ինձ հետ: Աղէբեկը թաւալուեց խոտի վրայ, Սի-
րունիկը՝ քուռակի հետ՝ ոստնեցին միւս կողմը:
Ահա այսպէս ուրախ կեանք էին վայելում երեք
բարեկամները:

Բ

ղէբեկը մտել է երկրորդ
տարին. այժմ նա մէկ էշ
է: Չաջանակը հիանում է
իր տղից: Նա հաւատացած է որ իր գաւակը
գաւառի ամենալաւ էշն է: Իշատէրը Աղէբեկի
համար մի թամբ էր շինել տուել, յետոյ նըս-
տել էր նրա մէջքի վրայ, որ Աղէբեկին լաւ
ման զալ սովորեցնէ, երբ պարոններ և տիկին-
ներ կը հեծնեն նրան: Սակայն իսկոճ իշատէրն
ուռած ճակատով տուն էր վերադարձել: Աղէ-
բեկն այնքան էր ուրախացել որ իր մէջքին
նստեցին, ուստի չէր կարողացել այսպէս—և
այնպէս չանել, ետևի ոտները չբարձրացնել...
և այդպիսով գետին էր գլորել իր տիրոջը:

— Սակայն սիրելի որդեակս, ասաց Չաչանակը Աղէբեկին, երբ վերջինս տուն վերադարձաւ, խնդրում եմ, եղիր աւելի հանգիստ, թէ չէ մեզ դժբաղտութիւն կ'սպատահէ:

— Ես մեծ ուշադրութիւն եմ բանեցնում, ասաց Աղէբեկը բայց չեմ իմանում.— մէկ ինչ որ ունեմ ոտներիս մէջ, չը թռչկոտելն անկարելի է լինում: Միակ իշատէրն ինձ համար ծանր չէ. եթէ կարողանայի լեզուս հասկացնել, ես նրան կ'ստէի նստել մէջքիս վրայ իր կնոջ հետ միասին:

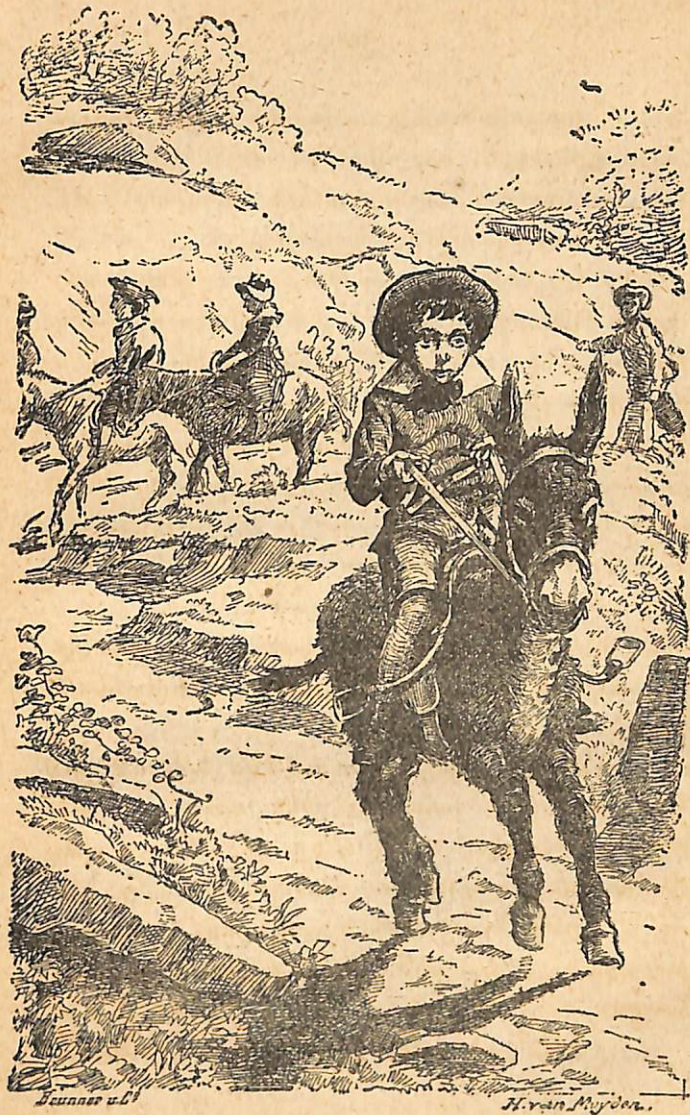
— Ի՛նչ ուժ, բացականչեց մատակ էշը: Օ՛, ի՛նչ երջանիկ է երիտասարդութիւնը:

Մէկ օր, վաղ առաւօտեան, մի պարոն իր որդիների և մի քանի երեխաների հետ եկան Մօրնէ:

— Է՛շեր, Է՛շեր, բղաւում էին երեխաները՝ տեսնելով լուսամտից Աղէբեկի դուրս հանած գլուխը: Հայրիկ, խնդրում ենք, վերցնենք նրանց Մօննրոիէ բարձրանալու համար:

— Եթէ նրանց թիւն ամէնքիս համար էլ բաւական լինի, մեծ ուրախութեամբ, ասաց հայրը:

— Է՛հ, իշատէր, ուրթ էշ կարճ էք հոգալ:

— Զէնց ուղիղ ութն ունեմ, ասաց իշատէրը, բայց նրանցից մէկը չեմ հաշվում, որովհետեւ նա գիտէ եւ նրա վրայ նստողը երկար չի մնալ— շուտով կգլորվի:

— Օ, տուէք ինձ, ասաց պարոնի մեծ տղան՝ Եղուարդը. ես լաւ գիտեմ էշ նստել:

— Չեմ համարձակուիլ, ասաց իշատէրը, ես չէի ուղիւ, որ դուք կոտորած ոտով տուն վերադառնայիք:

— Մի վախենաք, ասաց Եղուարդը, էշ նստելու առաջին անգամը չէ:

— Ուրեմն լաւ, ասաց Հայրը, քանի որ ուրիշը չկայ, վերցնենք նրան. ես միշտ քո կողքով կերթամ, որ ոչինչ չպատահէ:

Փոքրիկ կարսուանը շուտով ճանապարհ ընկաւ, Աղէբեկը դնում էր իր մօր հետ, որն իր պատուէրներին վերջ չէր տալիս. միշտ խնդրում էր որդուն հանգիստ լինել, բայց զո՛ւր...

Երեխաները իրար ետեւից բզաւում էին.

— Չո՛ւ Աղէբեկ:

— Չո՛ւ Չաջանակ:

— Չո՛ւ...

Եւ երեխաների էշերը՝ միմեանց առաջ տա-

լով վազում էին, յետ թողնելով հայրիկին և իշատիրոջ։

— Չո՛ւ Աղէբեկ, ասաց Եղուարդը։

Աղէբեկը թեթեւ ուտնեց, բայց մտաբերելով մօր խորհուրդները, նա շարունակեց հանգիստ սուրալ։

— Դէ՛ չո՛ւ Աղէբեկ, կրկնեց Եղուարդը, հարուած տալով նրա պարանոցին։ Այս անգամ Աղէբեկը՝ մոռանալով իր ընկերակիցներին և արագ վազելով՝ սար ու ձոր ընկաւ։

— Կանգնեցէ՛ք, կանգնեցէ՛ք, բզաւում էր Եղուարդը Աղէբեկին, բայց կանգնելու ժամանակն անցաւ—էշն աւելի էր արագ վազում, այնպէս որ խեղճ երեխան՝ արձակելով սանձը՝ դիտելով ընկաւ իշու առաջ և գլորուելով ցած ընկաւ—բլրակի տակ։

Եղուարդը՝ բոլորովին ապշած՝ կանգնում է ոտի վրայ, թափ է տալիս ծնկները և արմունդները. հայրը զարհուրած վրայ է հասնում, սակայն նկատելով որ չարիք չկայ՝...—Լաւ, ասում է նա, դու մի հռչակաւոր ձիաւոր ես, բայց այժմ տես թէ ո՛ւր է էշդ։

Աղէբեկը բարձրացել էր մի բլրի վրայ. այնտեղից նա նայում էր իր ընկերներին և ի՛նչ,

ի՛նչ-ներով կարծես ուզում էր ասել Եղուարդին։—Ախի՛ն, բարեկամ, տեսա՛ր ինչ կերպով ազատուեցայ քեզնից։

Աղէբեկը այլ ևս չը միացաւ ուրախ խմբին, նա վերադարձաւ տուն մէկ ուրիշ ճանապարհով։

—Ա՛յ Աղէբեկ, ասաց իշատիրոջ կինը՝ տեսնելով նրան մէնակ վերադառնալիս, շատ եմ վախենում չլինի՞ թէ մի որ և է տխմարութիւն ես գործել։

Տեսնելով որ Աղէբեկն օրից օր անհանգիստ է դառնում և երկնչելով, որ ճամբորդներին մի վտանգ չպատահէ, իշատէրը նրան ծախեց մի կաթնավաճառուհու վրայ, որ ապրում էր լեռան ստորոտը։ Մէկ օր, վաղ առաւօտեան նա Աղէբեկին տարաւ նոր տիրուհու մօտ։ Խեղճ Աղէբեկ. նա քարշ է անում գլուխը, կախ է գցում ականջները. նա սաստիկ յուզուած էր՝ հեռանալով իր բարի մայրիկից։ Չաջանակը երկար լացեց. կանգնած ախոռատան լուսամտի առջև՝ նա նայում էր իր սիրելի որդու ետեւից այնքան, մինչև որ նա այլ ևս չերեցաւ։ Աղէբեկն արդէն շատ հեռու էր և այլ ևս չէր կարողանում պատասխանել մօրը, երբ վերջինս կրկին ասաց նրան՝ ի՛նչ, ի՛նչ—ցտեսութիւն, ցտեսութիւն։

կաթնավաճառուհին մի ծեր կին է, որ արդէն շատ ժամանակից ի վեր ամէն առաւօտ իր կովերի կաթը տանում է քաղաք ծախելու: Նոր էր մեռել նրա պառաւ տասն և չորս տարեկան էշը: Չնայած իր ծերութեան, այդ էշը մինչև վերջին օրը կառք է քարշ տուել: Այժմ, այդ դժուար գործում, Աղէբեկը պիտի նրան փոխարինէ և այդ պատճառով նա դռն է, որովհետեւ նա իրեն ուժեղ և պնդակազմ է զգում, ուստի երբ նրա տիրուհին տանում էր նրան կառք լծելու, ուրախութիւնից Աղէբեկը չէր կողտանում չթուջկոտել:

Քաղաքի օրն է. այնպէս որ բացի կաթից կառքը նոյնպէս լքցուած էր զամբիւղներով՝ լիքը զանազան բանջարեղէններով:

Ծեր կինը վերցնում է մտրակը, նստում է կառքը և... Չո՛ւ Աղէբեկ:

Աղէբեկն երկրորդ անգամ կրկնել չէ տալիս, նա վազում է՝ թուցնելով մի փողոցից միւսը իր տիրուհուն, կաթը և բանջարեղէնները:

Ահա հասան ժրնէվ:—Ղոչաղ Աղէբեկ, ասաց ծեր կինը՝ մի կտոր չոր հաց տալով,—շարունակիր այդպէս և մենք միշտ բարի բարեկամներ կլինենք:

Աղէբեկը պէտք է սպասէր հրապարակի վրայ, մինչև որ իր տիրուհին կաթը տեղ կը հասցնէր: Առաջին անգամն էր որ Աղէբեկը եկել էր ժրնէվ, ուստի և շատ էր զարմանում այն բոլորից, ինչ տեսնում էր և լսում իր շուրջը: Քաղաքի էշեր, նրա պէս, սպասում էին իրենց տիրուհիներին: Այս էշերը խիստ տխուր երևեցան Աղէբեկին և նա իր հարևանից հարցրեց դրա պատճառը:

—Երևում է որ դուք դեռ ևս երիտասարդ և հզօր էք, ասաց հարևանը. կեանքը ձեզ գեղեցիկ է երևում, բայց մեզ, պառաւներիս, որոնց ոյժը օրից օր սպառվում է, կառքը ծանր է թւում, ճիպոտի հարուածները պինդ և կերածներս շատ էլ լաւերից չէ: Եթէ ժամանակ առ ժամանակ մենք թեփ և գարի ստանայինք, դա մեզ ոյժ կտար, սակայն մեր այդ հաճոյքի մասին ոչ ոք չէ մտածում: Աշխարհիս երեսին ես միայն մի բարեկամ ունէի, դա մի փոքրիկ երեխայ էր, որ ամեն առաւօտ ինձ համար մի կտոր հաց էր բերում և զգուում էր ինձ: Քայց ահա երկու շաբաթ է, նա այլ և ոչ չէ երևում և ես սաստիկ վախենում եմ—չլինի թէ նրան դժբաղտութիւն է պատահել:

Այդ րոպէին թմբուկի դռփիւն լսուեցաւ. պառաւ էշը դողաց ամբողջ մարմնով:

— Ի՞նչ պատահեց, հարցրեց նրան Աղէբեկը:

— Յ, ոչինչ, պատասխանեց նա, բայց թմբուկի ձայնը միշտ սիրտս քերում է. ես չեմ կարողանում մտածել, որ չլինի՞ թէ մօրս կաշիի վրայ են դրմփղրմփացնում:

— Չեր մօր կաշիի վրայ, ասաց Աղէբեկը, որը լսածը լաւ չհասկացաւ:

— Այո, ասաց էշը, որովհետեւ մեր կաշիից են շինում թմբուկները, մեր ճակատադիրն է՝ ծեծուել ամբողջ մեր կեանքում և մինչև անգամ մեր մահից յետոյ էլ:

Այս միտքը մեծ ներգործութիւն արեց Աղէբեկի վրայ, ուստի տուն վերադառնալիս նա հեռու էր այն ուրախութիւնից, որ քաղաք դրնալիս ունէր: Նա յոգնած է, այլ ևս չէ վազում, նա առաջանում է դանդաղ քայլերով, զլուխն էլ քարշ արած:

— Չո՛ւ, ասաց կաթնավաճառուհին մտրակի մի հարուած տալով:

— Նա համարձակվում է ինձ խփել, մտածեց Աղէբեկը՝ շարունակելով հանդարտ ընթանալ:

— Դէ՛ չու, ասաց կինը՝ կրկին հարելով:

Աղէբեկն իսկոյն կանգ առաւ:

— Սա էլ ուրիշների պէս յամառ է, ասաց ծեր կինը՝ շարունակելով մտրակի հարուածները:

— Լաւ, մտածեց Աղէբեկը, ես սկսում եմ թմբկի կեանքս, սակայն տեղից չշարժուեցաւ: Կաթնավաճառուհին իջաւ կառքից, որ նրա սանձից քաշէ. բայց, հազիւ ոտը դրեց դետնի վրայ, Աղէբեկը փախաւ...: Գեռ ուր էր իր տիրուհին, երբ նա արդէն տուն էր վերադառնում: Նա երկար վազելուց ծարաւել էր, սակայն շատրուանի ջուրն այնքան պարզ չէր և Աղէբեկն, ինչպէս և բոլոր էշերը, միայն անհամեմատ պայծառ ջուր էր խմում:

Տիրուհին վերադարձաւ բոլորովին շնչասպառ, նա ուզեց հայհոյել Աղէբեկին, բայց մըտածեց որ նա դեռ ևս ջահիլ է և որ նրա աշխատանքի առաջին օրուայ համար կարելի է որ ինքը բաւականին քաղցրութեամբ չէ վարուել իշու հետ: Նա Աղէբեկին արձակեց կառքից, ջուր տուեց (Աղէբեկը միշտ աշխատում է քիթը ջրի մէջ չը խրել), յետոյ քշեց նրան արօտը: Այնտեղ, մեր էշը թաւալվում է խոտի վրայ, կարծես դրանով ուզում էր ասել իր տիրուհուն.

որովհետև դու ինձ խողանակով չես մաքրում,
ես ինքս ինձ կմաքրեմ:

Գիշերը, նա մտաւ օրհուստունը և քաղցր
քնեց՝ մտածելով իր մօր, իր Մօրնէի ընկերների
մասին և ինքն իրեն խոստացաւ գնալ շուտով
նրանց տեսութեանը:

ՓՈՔՐԻԿ ԿԵՌԱՍԸ

այլոս մի հիանալի կեռա-
սենի է, մեծ, ուժեղ ու
զեղեցիկ, իմ կարծիքով
նա պարտիզի ամենազե-
ղեցիկ ծառն է: Իր հա-
մար կոճղի վրայ նա երեք
ճիւղ ունէ, որոնք բարձ-
րանում են դէպի ամ-
պերն. այդ մեծ ճիւղերը ծնունդ են տալիս փոք-
րերին, սրանք էլ տերեւներին, որոնց մէջ թռու-
նիկները գալիս են նուազելու:

Ես այդ զեղեցիկ կեռասենիի աղջիկներեց
մէկն եմ,—մի փոքրիկ կեռաս եմ, նստած ամէ-
նաբարձր ճիւղի ծայրին: Դեռ հասած չեմ, այ-

տերիս մէկը դեռ ևս բոլորովին սպիտակ է։
Այցանկալի բոլորովին կարմիր ու գեղեցիկ դառ-
նալ. ամբողջ օր ես նայում եմ արեգակի վը-
րայ, որովհետև համոզուած եմ, որ նա է ինձ
կարմրացնողը. բայց դժբաղտաբար մի մեծ տե-
րև, ճառագայթներին խանդարում է աջ աչտս
լուսաւորելու։

Զեմ ուզում վատաբանել այդ տերևը, սա-
կայն թուում է ինձ որ եթէ չնչին ցանկութիւն
իսկ ունենար՝ հեշտութեամբ կարող էր մի կողմ
քաշուել. դրա մասին ես նրան բաւականին
խնդրել եմ, և միշտ պատասխան եմ ստացել,
որ նրա համար ուրիշ դիրք ընդունելը տակա-
ւին անկարելի է։

Զ'կարծեմ թէ աշխարհումս մէկ ուրիշ այն-
պիսի հայր լինի, ինչպիսին իմս է։ Նա միա-
տեսակ սիրով խնամում է իր բոլոր զաւակներին։

Ոչ մէկ երեխայ, ոչ մի թուջուն, ոչ ոք եր-
բէք չէր կարող ունենալ մէկ այնպիսի անկո-
ղին, ինչպէս իմս էր, որտեղ ես անց եմ կաց-
րել մանկութիւնս։ Անկողնիս կտաւները սպի-
տակ էին և անհամեմատ բարակ հիւսուած.
ծածկոցս բաց-կանաչ էր. այդ փոքրիկ անկո-
ղինս մի կեռասի ծաղիկ էր։ Այն ժամանակ ես

շատ պստիկ էի, աւելի պստիկ քան թէ գնդա-
սեղի գլուխը. ես շատ նուրբ էի, մինչև իսկ
գեփիւռը հիւանդացնում էր ինձ։

Հայրս՝ իմանալով որ գարնան գիշերները
զով են՝ ամէն մէկիս տեղաւորել էր ծաղիկի
խորքում, որը մեզ համար անկողնի տեղ էր
ծառայում։

Ո՛ր, ի՛նչ քաղցր է ծաղիկի փոքրիկ անկո-
ղինը. նրան երբէք ես չեմ մոռանալ։ Այժմ նա
քանդուած է, սակայն նա այլ ևս ինձ հարկա-
ւոր էլ չէ, ո՛չ ցրտից, ո՛չ էլ քամիից այժմ ես
չեմ վախենում։

Ի՛նչպէս կցանկալի մի գեղեցիկ կեռաս դառ-
նալ, որովհետև ես ինձ ծանօթ մի ճնճղուկի
թոյլ եմ տուել զալ ինձ կտկտել, երբ որ հա-
սած կլինեմ։ Այն ճնճղուկը ճշմարիտ, մի մեծ
ծառայութիւն է մատուցել ինձ այս զարնան.
առանց նրան ես կամ մեռած, կամ բոլորովին
հիւանդ կլինէի. ո՞վ է իմանում, կարելի է սիրտս
ծակուած լինէր. այդ դժբաղտութիւնը հասել
էր շատ քոյրերիս։

Առաւօտ էր, զարթնելով, անկողնիս ծալ-
րին ես մի պստիկ գլուխ նկատեցի. դա ինձ ի
հարկէ դուր չեկաւ, բայց երևակայեցէք ահա,

երբ կենդանին բոլորովին մտաւ անկողնիս մէջ: Գա մի թրթռւր էր: Նա միտք ունէր ուտել ինձ. ես նրան պաղատեցի թողնել ինձ ասլրել, բայց նա չհասկացաւ ասածս, նա սաստիկ քաղցած էր: Նոյն ըոպէին մի ճնճղուկ եկաւ ու տեղաւորուեց նոյն ճիւղի վրայ:

— Աղաչում եմ ձեզ, ասացի նրան, աղատեցէք ինձ այս թրթռւրից, թէ չէ մեռնում եմ:

— Ուրախութեամբ, ասաց ճնճղուկը և զգուշութեամբ վերցրեց թրթռւրն իր կտցի մէջ. ես հէնց սրանցից մէկին պիտի տանէի ձագերիս նախաճաշիկի համար, յայտնեց նա:

Այդ ճնճղուկն ամէն օր գալիս էր ինձ տեսութեան, նա կերաւ բոլոր թրթռւրներին, որոնք գտնվում էին նոյն ճիւղի վրայ, որտեղ և ես էի, ուստի այդ ժամանակուանից ես հանգիստ եմ: Այդ ճնճղուկին ես խիստ սիրեցի և երկար ժամանակուանից մտադրուել էի նրան փոխադարձաբար մի բան նուիրել:

— Կեռաս սիրում էք, հարցրի մէկ օր ճընճղուկին:

— Այո, պատասխանեց նա, կեռաս ես խիստ եմ սիրում:

— Սիրելի բարեկամս, ասացի նրան, ժա-

մանակով դուք իմ կեանքս էք ազատել. ես այդ ձեր ծառայութիւնը միշտ միտս ունեմ և կցանկալի յայտնել ձեզ երախտադիտութիւնս. ուրիշ միջոց չունեմ, եթէ ոչ ինդրել ձեզնից ինձ կտցահարել երբ հասած կլինեմ:

Ճնճղուկը բաւականին յուզուեց. ստիպեց առաջարկութիւնս ընդունեց:

Միայն եթէ տերեւը քիչ հեռու լինէր, մտածում էի ամէն ըոպէ, աջ այտու շուտով կը կարմրէր. բայց կրկին անգամ նրան դիմել ես չէի համարձակվում, որովհետեւ նա հիւանդ էր երևում և օրից օր աւելի էր գունաթափվում: Մէկ առաւօտ ինձ զարթեցրեց մէկ անսովոր տաքութիւն սպիտակ այտիս վրայ. նայեցի շուրջս և այլ ևս տերեւ չտեսայ. նա մեռել էր և գիշերը գետին էր վայր ընկել: Չեմ կարող ասել թէ՛ ինչ զգացի, բայց տրտմութեան և հաճույքի մի խառնուրդ էր այն:

Մոռացայ խօսել հօրս արմատների մասին, հայրս նրանցից անչափ ունէ. ասում են որ նրանք էլ նոյնքան բազմաթիւ են, որքան և ճիւղերը: Կան և փոքրիկ արմատներ. հետաքրքիր կլինէր տեսնել նրանց, բայց ափսոս, որ ես նրանց երբէք չեմ տեսնիլ, որովհետեւ նրանք

Թագնուած են գետնի մէջ: Ինչպէս երևում է հայրս արմատներով է սնունդ ընդունում. Թէ նա ինչ է ուտում, դժուար է ճիշտն իմանալ. մի քանիսն ասում են, որ նա անձրևի ջուր է խմում. միւսները՝ որ նա գետնի մէջ շատ բաներ է գտնում, որոնց ընդունում է ջրի հետ: Հաւանական է, որ նա գետնում առատ սնունդ գտնէ: Այս գարնան նա պիտի լաւ ախորժակ ունեցած լինէր, որովհետև մի շաբաթում նա ծածկուել էր տերևներով ու ծաղիկներով. պէտք է ասել, որ ամբողջ ձմեռ նա հանգստանում էր:

Սկսած այն ժամանակից, երբ ես ճնճողուկին առաջարկութիւն էի արել, տասն և հինգ օր էր անցել և ես հասել էի ինչպէս միւս քոյրերս: Այգեպանը իր երեխաների հետ եկաւ կեռասները քաղելու. կեռասների բունին նա դէմ դրեց մի մեծ սանդուխտ և ծառի վրայ բարձրացաւ: Զուտով երկու դամբիւղը լքցուեցան. սակայն այգեպանի և իր երեխաների բերանն էլ բաւականին կեռասներ ընկան. ճշմարիտ դա շատ զարհուրելի էր: Այնպիսի մեծ դժուարութիւններով հասնել և այդպիսի տխուր վերջ ունենալ:

Ինչ ինձ է վերաբերում, ես ոչնչից չէի

վախենում, որովհետև այնքան բարձր էի և գտնվում էի մէկ այնպիսի բարակ ճիւղի վրայ, որ ինձ քաղելու համար այգեպանը պիտի թրուչնիկ լինէր: Ես չէի ափսոսում առաջարկութեանս, որ արել էի ճնճողուկ-բարեկամիս, բայց, այդ օրից ապրելու ցանկութիւնն ինձ այնպէս էր յափշտակել, որ դրա մասին ես զիշեր ու ցերեկ՝ ամէն մի ժամ երազում էի:

— Իմ բարեկամ, ասացի մէկ օր ճնճողուկին, այժմ ես ինձ բոլորովին հասած եմ գրտնում. եթէ ցանկանում ես ինձ այսօր ուտել, կեր հէնց այս րոպէիս. միայն ես էլի մի խընդիր ունեմ: Մտածելով որ կարող եմ բոլորովին մեռնել՝ ես շատ տխուր եմ, երբ միտս կերած կլինես, կմնայ կորիզս. նրա մէջ ես մի բան եմ զգում, որը թերևս ապրէ. ուրեմն խնդրում եմ, վերցուր կորիզս և տար տնկիր նրան պարտիզում:

— Մեծանալ պարտիզում չես կարող, ասաց ճնճողուկը, որովհետև խոտը հնձելիս քեզ ամէն անգամ կկտրեն. ես մի հիւանալի տեղ գիտեմ ցանկի մէջ, այնտեղ դու կատարելապէս լաւ կլինես:

— Աւելի լաւ, արա՛ւ այն, ինչ որ լաւ է,

ասաց պատիկ կեռասը և առաջարկեց նրան իր
գեղեցիկ կարմիր աչտերը:

Ճնճղուկը քնքոյշ կերպով կերաւ կեռասի
աչտերը և կորիզը առաւ կտուցը և տարաւ տըն-
կեց նրան ցանկի մէջ:

Դա աչնտեղ է, որ կորիզից ծնուած փոք-
րիկ կեռասենին սպասում է որ անձրեւն ու արե-
գակը դուրս բերեն նրան հողի տակից. նոյնպէս
աչնտեղ է, որ ամէն առաւօտ երևում է մի
ճնճղուկ. անշուշտ նա սպասում է փոքրիկ ծառի
շալտնուելուն:

Ժ Ա Ն Ժ Ը

Զ Ա Ն Ճ Ը

զնեցէք, օգնեցէք, խեղդ-
վում եմ:

Այսպէս էր ճշմունք մի ճանճ
թւեւրը թափ տալով կաթով լի

անօթի մէջ:

—Հէ, դժբ, բարեկամներ, որ զբօսնում
էք շաքարամանում, դէհ եկէք, մեկնեցէք ձեր
թաթը: Եւ դուք, ով յատակների վրայ ման
եկող ընկերներ, եկէք, թէ չէ մեռալ:

Ճանճի ընկերները ոչինչ չեն լսում: Սե-
ղանի վրայ շատ լաւ բաներ կան. իւղ, մեղր,
քաղցրեղէններ. հարկաւոր է նրանց համը տես-
նել և առիթից օգտուել:

Սակայն ահա մի փոքրիկ աղջիկ, որը՝
ոչինչ չգուշակելով, ուղիղ գալիս է կաթսայի մօտ:

— Կրկին մէկ ապրիլ, ասաց նա, նկատելով ճանճը:

Խեղճ փոքրիկս, ժամանակին վրայ հասալ, մի րոպէ ուշ՝ և դու մեռած կը լինէիր:

Յետոյ վերցնելով ճանճը դրեց նրան պատուհանի վրայ:

— Ի՞նչ գծադրութեամբ եմ սկսում կեանքս, հառաչեց ճանճը մեծ գծուարութեամբ, տեղիցտեղ քարշ գալով: Ա՛հ, ի՞նչ ծանր են թւերս. ինչպէս արձակուեմ այս կաթից, որով նրանք ծածկուած են: Թերևս ընկերներիցս մէկը գայ այս կողմ, ես կը խնդրեմ նրան ծծել այս կաթը. դա նրա համար նախաճաշիկ կլինի և մի և նոյն ժամանակ ինձ համար մի մեծ ծառայութիւն:

— Տըզ... տըզ... տըզ...

— Ա՛հ, ահա մի պիծակ: Չէ, մայր պիծակ, քիչ էլ մօտեցէք, մի խնդիր ունեմ: Տեսէք ինչ դրութեան մէջ եմ. չէք կարող օգնել ինձ լուացուելու:

— Սիրելիս, ասաց պիծակը, շատ եմ ափսոսում. այժմ չեմ կարող անել ձեզ ալ փոքրիկ ծառայութիւնը, բնիս մէջ տասն և երկու նորածիններ ունեմ, որոնք ամէն մի րոպէ ուտել

են խնդրում: Ուշանալս անկարելի է, իսկ դուք... դուք կարող էք լուացուել ամբողջ օրը: Յտե՛սութիւն:

Ետեւի ոտները ծալելով՝ պիծակը թռաւ, գնաց:

— Սակայն սա բաւականին անքաղաքավարի է, մտածեց ճանճը, բայց ահա մի մեղու. մեղուներն ի հարկէ աւելի են կրթուած:

— Հէ, մեղու եղբայր, եկէք դէպ ինձ, այս կողմ... պատուհանի մօտ: Նա մինչև իսկ չէ նայում. մի՞թէ խուլ է: Հաւանական է, որովհետև նա չորս թև ունէ երկուսի տեղ, ինչպէս մենք՝ ուրիշ ճանճերս. եկէք, սիրունիկս, եկէք ձեր վեց թաթիկներով, դուք էլ ինձ պէս միջատ էք:

Բըզ... բըզ... բըզ...

Մի մեծ մոյգ-կապույտ ճանճ՝ բազմաշող տեսքով գալիս է դէպ լուսամուտը:

— Հէ, բարեկամ, եկէք օգնեցէք ինձ մաքրուելու:

— Ի՞նչ հիանալի տեսք ունէք, ասաց ճանճը. ի՞նչ ապուշութիւն գնալ ու կաթսայի մէջ ընկնել, ինչ վերաբերում է ձեզ օգնելուն, ես ուրիշ բան ունեմ, ես պէտք է ձու դնեմ, ես

չեմ իմանում որտեղից անհրաժեշտ մի կտոր միս գտնել: Այս առաւօտ արդէն հինգ խոհանոց եմ այցելել, սակայն ամէն տեղ լաւ կերպով թագցրել են:

—Ահ, ասաց մեր ճանճը, այս տան մէջ դուք այլ ևս միս չէք գտնիլ. խոհարարը արդէն կրակի վրայ է դրել միսը:

—Ուրեմն, ցտեսութիւն, գնամ ուրիշը որոնելու, ասաց կապոյտ ճանճը ու թռաւ:

—Գի՛հ, լուացվենք ինքներս, որքան կարող ենք, ասաց ճանճն ինքն իրեն թաթիկները շփելով: Եւ՝ ժողովելով բոլոր ոյժը նա մեծ հոգացողութեամբ մաքրեց գլուխը և լանջը. յետոյ յետևի ոտներով սրբեց թևերն ու փորը՝ վերջապէս մեծ դժուարութեամբ սրբեց և մէջքը: Այդ բոլորն աւարտելուց յետոյ՝ դժուար էր մինչև իսկ կաթի հետք գտնել նրա մարմնի վրայ. նա բաց արեց երկու թևերը, մի ըոպէ չորացրեց նրանց արեգակի տակ ու թռաւ՝ գնաց:

—Ի՛նչ դժուար է ճանճի կեանքը, մտածում էր նա: Յերեկը՝ բարձրանալով օդի մէջ՝ ենթարկուած էս մի որ և է ծիծեռնակի նախաճաշիկ դառնալ, ու վտանգին գիշերը անկասկած լափուած լինես չղջիկից, այստեղ էլ,

գետնի վրայ, փախչում ես հազար ու մի վտանգից, կարծելով որ ահա ամէն մի ըոպէ կխեղդուես:

Այս մտածումների մէջ ընկած, նա տեղաւորուեց մի ձիու մէջքի վրայ. այնտեղ նրան պատահեց մէկ ուրիշ ճանճ, որին նա պատմեց իր դժբաղտութիւնների և երկիւղների մասին:

—Դրանից տխուրը ես կպատմեմ, ասաց այն ճանճը. իմանալով որ աղբի մէջ մեր սեւունդն առատ սնունդ կգտնէ, ես, քանի որ առաջ, գնացի ու ձու զգմեցի մի հիանալի աղբի վրայ. ձագերս արդէն դուրս էին եկել ձուից. այն ժամանակ նրանք մեծ ու սպիտակ որդեր էին և հաւանական էր, որ շուտով հզօր ճանճեր կդառնային:

—Մէկ առաւօտ... բայց այստեղ որտի յուրումը կտրեց խեղճի խօսքը:

—Ինչո՞ւ ես լացում, ասաց մեր ճանճը, արդեօք ի՛նչ պատահեց:

—Աւաղ, բացականչեց դժբաղտը, աքաղաղը... և... հաւերը կերան նրանց:

—Այ՛ո դա մեծ դժբաղտութիւն է, ասաց մեր ճանճը, բայց որքան շնորհակալ եմ, որ այդ իմացայ, որովհետև այս քանի օրերս ես էլ դի-

տաւորութիւնն ունէի ձու գնել աղբի վրայ. այլ ևս այդ չեմ անիլ:

Այս խօսքի վրայ ձին ազիւ մէկ այնպիսի սաստիկ հարուած տուեց մէջքին, որ մեր երկու ճանճերը ուշաթափ ընկան գետնի վրայ:

Երբ կաթից ազատուած ճանճը ուշքի եկաւ, նա գտնւում էր անտանելի դրութեան մէջ. իսկ ընկերը... խեղճ ճանճ... նա մեռած էր:

Տնքտնքալով աջ ու ձախ ընկնելով, մեր ճանճը հասաւ մինչև փողոցի կողքին գտնուող ցանկը. այնտեղ քիչ հանգստանալուց յետոյ, նա ժողովեց իր բոլոր ոյժերն ու թռիչ առաւ: Գալով մի խոհանոց, նա պատսպարուեց վառարանի մօտ. այդ մութ անկիւնում նա աւելի տխուր մտատանջումներ լինեցին մէջ ընկաւ:

Նոյն վառարանի ծխնելոյցի վրայ իր նմանների մէկ ընկերութիւն սպասում էր, որ իւզը սառչէ և յետոյ պիտի գնային շրջապատելու խնձորի հայտը, որ մոռացուած մնացած էր: Ճանճն այն կողմ ուղևորվեց և բոլոր ընկերութիւնը մի մեծ շարժումի մէջ գտաւ:

— Ի՞նչ է պատահել, հարցրեց նա:

— Ի՞նչպէս, միթէ չէք իմանում, ասաց ամէնից մեծ ճանճը: Ահա երկու օր է, որ տան-

տիկինը ջրով լիքը մէկ թակարթ է դրել սեղանի վրայ, որի մէջ մի կտոր թուղթ է լողում. իր ընկերներու շատերը հէնց մտնում էին այդ ջրի մէջ թէ չէ՝ խօսոյն մեռնում էին. շատ ուրիշներն էլ սաստիկ փորացաւ էին ստանում: Ես հաւատացած եմ, որ մեզ ուզում են իսպառ ջրնջել: Ասում են, որ ամէն տեղ պիտի տարածեն այդ թակարթը և մեզ բոլորիս պիտի թունաւորեն: Բայց չէ՞ որ մենք ոչ ոքին վատութիւն չենք անում և միւսնոյն ժամանակ անչափ քիչ ենք ուտում:

Ի՞նչ չար է մարդկութիւնը:

— Սակայն երևում է, որ մենք ճանճրացուցիչ ենք, ասաց մի խիստ փոքր ճանճ: Ահա մեր քոյրերից մէկի համար հաճույք է դարձել գնալ տիրոջ պատիկ երեխային անդադար դաշրացնել, թռչկոտել նրա շուրջը, նստել նրա ձեռի, դէմքի վրայ, նրա ականջների տակ բըղզալ: Սակայն իսկապէս նրան մենք պիտի շատ սիրենք, որովհետեւ, նա միշտ իր ամանում մի որ և է բան է թողնում և մենք ստիպուած չենք լինում հեռու տեղեր գնալ սնունդ ձգելու: Երէկ ես ձեզ ինքս տեսայ, ձեզ իմ փափաքով բարեկամս, որ անց ու դարձ էիք անում

տան տիրոջ քթի վրայ երբ նա քնած էր: Նա անդադար քշում էր ձեզ, բայց դուք նորից վերադառնում էիք: Վերջն, անհամբերութիւնից նա վեր կացաւ. ես չեմ կարող ասել այն բոլորը ինչ որ նա ասաց, սակայն մեզնից նա խիստ անբաւական ու զայրացած էր և հէնց այդ օրից էր, որ թակարթը սեղանի վրայ յայտնուեցաւ:

— Ես առաջարկում եմ անմիջապէս թողնել այս խօհանոցը, ասաց փափիլիկ ճանճը:

— Իսկ ես կասեմ որ մնանք այստեղ, խօսքն առաջ զցեց պստիկը: Ոչ մի տեղ մենք այսպիսի լաւ բաներ չենք ուտիլ: Ինչ վերաբերում է թակարթին, մենք նրան լաւ ճանաչեցինք և չենք թող տալ, որ մեր ընկերները գնան մինչև իսկ ոտների ծայրերը թաց անելու նրա մէջ: Սակայն մեր պարտքն է զգուշացնել այդ վրտանդից այն ճանճերին, որոնք կգան այստեղ:

— Այդ գեղեցիկ միտք, բացականչեցին միաբերան բոլոր ճանճերը և ամբողջ ընկերութիւնը ուղևորվեցաւ դէպի խնձորի հայտը:

Այդ տան մէջ վճռեց մնալ և մեր ճանճը, որին պստիկ ճանճը խիստ դուր եկաւ. նրանք մօտիկ բարեկամացան և այդ օրից սկսած նրանց միասին կը տեսնէինք:

— Լսիր, ասաց նա մէկ առաւօտ իր ընկերոջ, մի խորհուրդ ունեմ հարցնելու: Ինձ թրւում է որ ձու դնելուս ժամանակը հասել է, կարո՞ղ ես մի հանգիստ տեղ ցոյց տալ:

— Ես միայն մի տեղ եմ իմանում, ասաց պստիկ ճանճը, դա այն տեղն է, որտեղ էլ ես եմ ծնունդ ստացել: Եթէ ցանկանում ես, ես քեզ կառաջնորդեմ այնտեղ:

— Ուրախութեամբ, ասաց ճանճը ու հետեց նրան. նրանք մտան մէկ ախոռատուն:

— Տեսնում ես այս աղբը, այստեղ էր մայրս վճռել ձու դնելու. շատ ճանճեր նրա օրինակին են հետեւել, և ահա ինչու համար այստեղ որդերի մեծ քանակութիւն կայ: Ահա, տես այս հօրը. ինչպէս է թռչկոտում: Այս մէկը շուտով ճանճ կդառնայ. դրա կաշին արդէն թուխ ու պինդ է, դա նմանում է այժմ մի տակառի: Ես ինձ շատ լաւ եմ մտաբերում դրա հասակում եղած ժամանակս: Մէկ օր ես էլ դրա նման որդն էի, ես կորցրեցի ճաշակս, կաշիս նախ անջատած և յետոյ պնդացած զգացի և քնեցի: Աւելի հանգիստ լինելու համար, ես խրովել էի գետնի մէջ: Երբ արթնացի, դեռ ևս գտնվում էի հին ու թուխ կաշիի մէջ: Մղեցի

գլխովս աչնքան պինդ, որքան կարող էի և կաշիս մի ծալրից բացուեց: Ես դուրս եկայ, թօթափուեցայ. ես արդէն մի ճանճ էի: Այժմ ես երկար խօսեցի, թողնում եմ ձեզ ձու դնելու: Ես կվերադառնամ խոհանոց և կսպասեմ քեզ կողովի ունկի վրայ:

Ճանճը մի մեծ քանակութիւն (մօտ լիսուն) փոքրիկ ու սպիտակ ձու դնելուց յետոյ՝ վերադարձաւ իր ընկերոջ մօտ. աչնտեղ են ապրում մինչև այժմ մեր երկու ճանճերը... ասում են՝ որ աչնտեղ նրանք շատ երջանիկ են:

ՄԱՐԳԱՐԻՏԻ ՍԵՐՄԸ

ՄԱՐԴԱՐԻՏԻ ՍԵՐՄԸ

Էկ օր Հովիկը սահելով՝ անցաւ մի
մարգագետին, որ ծածկուած էր գե-
ղեցիկ ծաղիկներով: Նուրբ Հովիկը
շատ էր սիրում այդ ծաղիկներին և
վազելով նա ուրախութեամբ տեղաւորում էր
նրանց սերմերը մի կողմից միւսը: Մարգարիտի
սերմը քամիից նույնպէս բարձրացաւ իր տեղից
և քշվեց դաշտը, մինչև որ քամին յոգնած՝
նրան վայր գցեց մէկ աղբիւրի մօտ: Երկար ժա-
մանակ նա գտնվում էր պատուտակի տերևի վը-
րայ. բայց յետոյ մեծ քամի էր բարձրացել,
խեղճ տերևին անխնայ կերպով տատանել էր,
այնպէս որ փոքրիկ սերմը գետին էր գլորուել:
Այնտեղ կամաց-կամաց խրուեցաւ գետնի մէջ և

շուտով բոլորովին ծածկուեց: Խոր քնի մէջ լինելով նա մինչև իսկ չնկատեց, որ իր հետ փոփոխութիւն է լինում: Չմեռը հասաւ և ձիւնէ մեծ գորգը ծածկեց փոքրիկ հատիկներին տաք պահելու: Չորս ամսուայ խոր քնից յետոյ, գարունը արթնացրեց նրան: Քաղցր տաքութիւնը, միացած գետնի խոնաւութեան հետ, շուտով մեծացրին մարգարիտի սերմը: Նրա հագուստը նեղացաւ, նա ձեղքուեցաւ և փոքրիկ բոյսը ցոյց տուեց իր երկու գեղեցիկ ու կանաչ տերեւներով զարդարած գլուխը:

Մի քանի օրից յետոյ, ուրիշ տերեւներ էլ երևեցան և մարգարիտի սերմը կերպարանափոխուեց և դարձաւ մէկ աղնիւ ու փոքրիկ բոյս: Նա ծանօթացաւ իր հարևանների հետ, որոնք արդէն ծաղկել էին:

Նրա աջ կողմը մանիշակ բոյսը տխուր ու անբաւական՝ տրտնջում էր անցորդների դէմ, որ նրան անդադար քաղում էին:

Նրա առջև տոպի և ձնծաղիկի մի մեծ ընտանիք տատանում էին իրենց գլուխները աղբիւրի ափին:

Քաջ նրա ամենամօտիկ հարևանն էր մէկ արդէն ծերացած պատուտակի ձիւղ, որ իր կեան-

քում բոլոր ձմեռները բաց օդում էր անցկացրել և շատ բաներ տեսած լինելով, այդ ամէնը պատմում էր իրեն շրջապատող մատաղ բոյսերին: Այս պատուտակի ձիւղը պատմեց մարգարիտին, թէ ինչպէս է հովիկը բերել նրան ու տեղաւորել աղբիւրի ափին:

Մարգարիտը շատ ուրախ էր գտնուելով այսպիսի լաւ ընկերութեան մէջ, բայց նա ծաղիկներ չուներ: Ամառուայ կէսն էր, բայց մեր մարգարիտը մի ծաղիկ էլ դեռ չուներ: Պատուտակի ձիւղն ասում էր, որ նա երբէք այսպիսի բան տեսած չէ, ուստի և ուրիշ ծաղիկներն այս առիթով շատ տխուր էին: Վերջապէս, մէկ առաւօտ, մի պստիկ կոկոն երևեցաւ. շուտով նա մեծացաւ և ցոյց տուեց մի գեղեցիկ ու սպիտակ ծալք. յետոյ սիրունիկ մարգարիտը իր բոլոր հարևանների հիացման առարկայ դարձաւ: Նրանք անհամբեր սպասում էին, որ ահա կը գայ հովիկը և նրանց կը հրէ առաւել մի կողմ, որտեղից նրանց աւելի յարմար կը լինի երկար նայել նոր ծաղիկին:

Երբ նոր ծաղիկներ յաջորդեցին առաջինին, մեր բոյսի ուրախութեանը չափ չկար:

— Մի գեղեցիկ առաւօտ, մէկ աղջիկ վա-

զելով եկաւ աղբիւրի ափը և նկատելով մարգարիտին սկսեց կանչել.

— Հայրիկ, հայրիկ, արի տես գեղեցիկ մարգարիտները: Մի բոյսի վրայ տասը կայ. սրբանց բոլորի կողքերը սքանչելի են ու կարմիր: Մ, ինչպէս կուզէի սրանց հետս տուն տանել:

Հայրիկն էլ նրանց սքանչելի գտաւ. նա վերցրեց դանակը, քանդեց բոյսի բոլորքը, հանեց մարգարիտը, և դրեց զամբիւղի մէջ: Այս բոլորն այնպիսի արագութեամբ կատարուեցաւ, որ խեղճ մարգարիտը մինչև իսկ ժամանակ չունեցաւ ցտեսութիւն ասելու իր փոքրիկ բարեկամներին: Խեղճ ծաղիկներ. նրանք չաւիտեան թողին այն աղբիւրը, որտեղ ծնունդ էին առել: Ահա, նրանք փակուած են զամբիւղի մէջ ուրիշ ծաղիկների հետ, որոնց մարգարիտները չէին ճանաչում: Չնայած որ պստիկ աղջիկը մեծ հոգս էր տանում նրանց ստուերում պահելու համար, բայց դարձեալ նրանք սաստիկ շողում և ծարաւ էին: Փոքրիկ զլուխները՝ խոնարհուելով մէկը միւսի կողմ՝ կարծես ուզում էին ասել. «Մենք շատ դժբաղտ ենք»:

Երկար թռչկոտելուց յետոյ, փոքրիկ աղջիկը, գալով տուն, զամբիւղը դրեց սեղանի վրայ:

— Մ, գեղեցիկ մարգարիտներ, ասաց մի շատ պստիկ տղայ, բարձրացնելով զամբիւղի ծածկոյրը. Սօֆի, տուր ինձ սրանց խնդրում եմ: Սրանք այնքան լաւ կը լինեն այգիումս:

— Ես կցանկայի տնկել սրանց իմ այգիում, ասաց քոյրը, սակայն եթէ սրանք քեզ այնքան դուր են գալիս՝ կարող ես վերցնել:

— Բայց դիտես, ասաց Գրիգորիկը, մենք կարող ենք սրանց տնկել իմ և քո այգիի մէջտեղ, այն ժամանակ մենք երկուսս էլ մարգարիտի բոյսեր կունենանք:

— Ի՞նչ գեղեցիկ միտք, բացականչեց Սօֆին, դէհ, վերցրու խնամքով մարգարիտները և հէնց այս րոպէիս գնանք ու տնկենք դրանց:

Փոքր-ինչ յետոյ, մանուկները վազում էին դէպի պարտէզը. նրանք մարգարիտին տնկեցին մի վարդի տակ և ջրեցին:

Արմատները շտապով խմեցին զետնի մէջ մտած ջուրը, որովհետեւ մարգարիտը խիստ էր ծարաւել այն ժամանակուանից, երբ թողել էր աղբիւրը: Փոքրիկ ծաղիկները միայն երեկոյեան բարձրացրին զլուխները, որովհետեւ նրանք սաստիկ յոգնել էին. յետոյ կուչ եկան և շուտով քնեցին:

Միւս առաւօտ փոքրիկ մարդարիտները շատ վաղ զարթեցան. նրանք զարմացած աչք էին ածում իրենց շրջապատող ծաղիկները:

— Ձեր գալուստը բարի, սքանչելի դաշտի ծաղիկներ, ասաց սպիտակ վարդը, որը ծռուել էր նրանց գլխի վրայ: Ես պե՛ռ երէկ էի ուզում բարեւել ձեզ, բայց դուք այնքան էիք յոգնած, որ չհամարձակուեցայ խանդարել ձեր հանգրստութիւնը: Ինչպէ՛ս էք, լմ՛ւ էք այսօր:

— Օ՛, այո՛, պատասխանեցին մարդարիտները երկչոտութեամբ:

— Ես այգիի ամենաժիր ծաղիկն եմ, շարունակեց վարդը, այսօր մի շարաթ է, ինչ այստեղ եմ, եթէ ցանկանում էք, ես կձանոթացնեմ ձեզ քնկերներին հետ, որոնք շատ ուրախ կլինին ձեզ հետ բարեկամանալու:

Սկսե՛նք այդ կարմիր ծաղիկից, որ ձեր աջ կողմն է, դա ցայգածաղիկն է. եթէ ուշ էիք զարթնել, ես ստիպուած կլինէի սրան ծանոթացնել ձեզ միայն երեկոյեան: Յայգածաղիկը մի յատուկ սովորութիւն ունէ. այն լոպէին, երբ դուրս է գալիս արեգակը, երբ մենք բոլորս քաղցր ժպիտով զարթնում ենք նրա վրայ նայելու, մի բարակ ձալն է լսվում: Ա՛յ, ի՛նչպէ՛ս

քունս տանում է: Յետոյ՛ դա քնում է. և որովհետեւ զարթնում է ուշ երեկոյեան, ուստի հասկանալի է, որ մենք դրա հետ երկար խօսակցութիւն անել չենք կարողանում: Դրա ետեւից հնգաթեւ մանիշակն է, որը միշտ տխուր դէմք ունէ, չնայած որ իր հարեան կապիսինը շատ ուրախ բնաւորութեան տէր է. այդ վերջինը մեզ խիստ գուարճացնում է կէսօրուայ երկար ժամերի ընթացքում:

Ծաղիկները քաղաքավարի կերպով իրար գլուխ տուին. փոքրիկ մարդարիտներն էլ նոյնն արին և սկսան խօսել իրենց նոր բարեկամների հետ:

Երբ, միւս օրը Սօֆին և Գրիգորիկը եկան այգի, մարդարիտներին շատ սքանչելի գտան: Երեխաներն այնքան էին հոգս տանում մարդարիտների վրայ, որ բոյսերը չափազանց զեղեցկացան և ամբողջ ամառը ծաղիկներ տուին:

Հովիկը, մէկ օր, այգիով անցնելիս, քշեց ու տարաւ բոլոր սերմերը դաշտը, որտեղ միւս տարին, երևեցաւ մի մեծ ու սքանչելի մարդարիտի բոյս:

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐ

ՄՈՒԿ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՀԻՃԱԿԸ

ՄՈՒԿ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՎԻՃԱԿԸ

Ա

Երբնատան ամենամուխ ան-
կիւնում, մի մեծ տակառի
ետեւից, տիկին մուկը շինել
էր իր բունը: Այնտեղ բամբակի, թղթի, բրդի և
հազար ու մէկ ուրիշ կակուղ կտորտանքների
ու մնացորդների վրայ հանգստանում են նրա
ուխ պզտիկ զաւակները: Մուկիկները որոնք
ծնուել էին միայն երեկ առաւօտ, մեծուխեամբ

Հազիւ կաղինի չափ լինէին. նրանց աչերը դեռ
ևս փակ էին, և որովհետեւ մազ էլ չունէին,
ուստի մայր-մուկը նրանց խիստ դեղեցիկ էր
գտնում: Նրա աչքերը փայլում են Հաճուքից,
երբ նայում է իր մանուկների վրայ. նա նրանց
կաթ է տալիս, զգվում է և ամէն մի ըսպէ
Համարում է նրանց, որովհետեւ եթէ նրանցից
մէկը պակսէր, դա մօր Համար մեծ վիշտ
կլինէր:

Մուկիկները՝ մեծ ախորժակ ունենալով՝
արագ մեծացան և մի շաբաթից յետոյ ծած-
կուեցան գեղեցիկ ու մոխրագոյն մազերով. տասն
և իններորդ օրը նրանց աչերը բացուեցին:

Սա մի բաղտաւոր օր էր մայրիկ-մկան Հա-
մար, նա շտապով վազեց մառանը զաւակներէ
Համար պանիր բերելու:

Պանիրը մուկիկներին այնքան դուր եկաւ,
որ նրանք վճռեցին այլ ևս մօր կաթը չուտել,
ուստի և մայր-մուկը ստիպուած էր ամբողջ օրը
ներքնատնից վերնայարկ սուրալ, նրանց Համար
կերակուր որոնելու:

Մէկ օր, վաղ առաւօտեան, մայր մուկը
դուրս բերեց իր զաւակներին և տարաւ նրանց
ներքնասուռն զբօսնելու, յետոյ ժողովելով նրանց

իր շուրջը՝ նա նստեց յետին ոտների վրայ ու
ասաց.

— Իմ թանկագին զաւակներ, այսօր դուք
քսան և վեց օրեկան էք. մինչև այժմ ես
բարի մօր Հոգացողութեամբ եմ նայել ձեզ. ես
կերակրել եմ ձեզ կաթով և երբ ձեր ատամ-
ները դուրս եկան դուք իմանում էք ի հարկէ,
որ այն օրից կաղինները, շաբարի Հացերը, զա-
գարներն անպակաս են եղել ձեզ Համար. սա-
կայն այժմ, երբ դուք խելօք մկներ էք զառ-
ձել, այժմ դուք ինքներդ պիտի ձեր գործը
տեսնէք: Գուք, իմ տղաներ, քաղաքավարի վա-
րուեցէք ձեր քոյրերի հետ, և դուք իմ աղջիկ-
ներ, երբ արժանանաք մայրիկ կոչումին, Հո-
գացէք ձեր մանկիկներին նոյնպէս, ինչպէս ես
եմ Հոգացել ձեզ: Մկների կեանքը լիքն է վը-
տանդներով, ուստի մշտական զգուշութիւն է
հարկաւոր: Ձեր ականջները և ձեր աչերը միշտ՝
օրուայ ամէն մի ըսպէին՝ պէտք է ծառայու-
թեան մէջ լինին: Այժմ մօտացէք, ես ցոյց կը
տամ ձեզ թէ ինչպէս է խոհարարը բռնում
անուշադիր մկներին:

Լաւ նկատեցէք այս հինգ կլոր սենեակնե-
րից բաղկացած տունը, սա ականատն է. մըտ-

ներով սրա մէջ դուք այլ ևս չէք կարող դուրս գալ և կիսեղդուէք:

Այս վերջի խօսքի վրայ մուկիկները դարհուրած ցրուեցան փախան:

Տիկին մուկը, թէև մեծ դժուարութեամբ, նորից ժողովեց նրանց իր շուրջը և շարունակեց.

— Պանիրը մէկ աջնալիսի հիանալի հոտ ունէ, որ անկասկած ձեզ կը աշխտէ իր կողմը. միայն այստեղ, ներքնատանը, երբէք պանիր չուտէք, որովհետև միայն ձեզ բռնելու համար են պանիրը այստեղ դնում: Այժմ, եթէ յանկարծ պատահելու լինիք ձեզ նման մի կենդանու աւելի մեծ քան թէ դուք, կապուտ աչերով, երկար բեխերով, իսկոյն թագ կացէք, որովհետև դա մի կատու է, որ իսկոյն կլափէ ձեզ: Նա է կերել ձեր խեղճ հօրը: Ես էլի շատ բաներ ունէի ձեզ ասելու, բայց մնայ վաղուայ համար: Այսօր ես շատ եմ յոգնած և միայն ցոյց կտամ այն տեղը, որտեղ կարող էք կերակուր գտնել. հետևեցէք ինձ:

Այս ասելով տիկին-մուկը թռաւ տակառի վրայ, անցաւ գերանի վրայով և կանգ առաւ:

— Տեսնում էք այս ծակը, ասաց նա, սա

մկների ուղին է, որ տանում է խոհանոցի մառանը: Այս ուղին փորել են ձեր մեծ պապն ու տատը, որի համար նրանցից դուք պէտք է շնորհակալ լինէք:

Մուկիկները մեծ դժուարութեամբ էին հետևում իրենց մօրը, նախ որ ուղին մութ էր, երկրորդ՝ հարկ էր շատ պտույտներ անել: Վերջապէս հասան: Ի՞նչ հիանալի հոտեր են զգում նրանք. վա՛յ մեզ. ահա և երշիկներ:

— Անուշ արէք, ասաց մայրը, մկների համար դա լաւ է:

Քիչ հեռու նրանք գտան միա, քաղցրեղէններ, շաքար:

— Աննկարագրելի է, ասացին մուկիկները և ուրախութիւնից սկսան թռչկոտել. այս կողմերը մենք յաճախ կայցեւնք:

Յանկարծ դարանի խորքից մի ծուռ լսուեցաւ, մայր-մուկը վազեց այն կողմ, նա սուրաց մի հացի վրայ և ի՞նչ է տեսնում. կաթսայի մէջ խեղդվում է իր փոքրիկներից մէկը: Մայրը կանչում է նրան, ոտնում է կաթսայի ունկի վրայ, մեկնում է թաթը, ուզում է օգնել նրան դուրս գալու, բայց զննւ... նա ինքն է սահվում:

Մի րոպէից մուկիկը՝ ուժը կորցնելով՝ թո-

ղեց-հեռացաւ այս աշխարհից. նրա մարմինը հանգստանում է կաթսայի խորքում: Իսկ մայր-մուկը, արցունքից խեղդուած, հազիւ կանչեց իր միւս զաւակներին և վերադարձաւ ներքնատուն:

— Ես խիստ սրտնեղութիւն եմ զգում, ասաց մայր-մուկը, և այլ ևս չեմ համարձակուիլ թողնել ձեզ մենակ վազվզելու, որովհետեւ հազիւ մի զօսանք կատարեցինք և ես զրկուեցայ արդէն մի զաւակիցս:

— Օ, մի վախենար, ասացին մուկիկները, մենք զգուշ կլինենք:

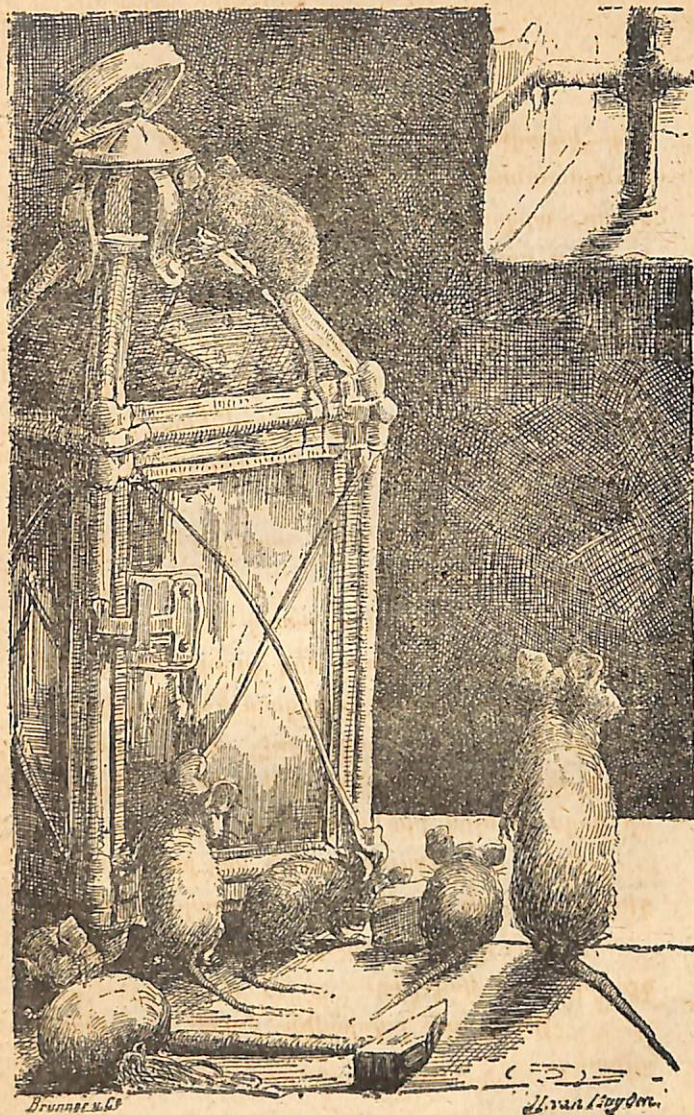
— Ուրեմն գնացէք, ասաց մայրը, թող ձեր քույրիկի դժբաղտութիւնը ձեզ համար խրատ լինի:

Ահա մուկիկները վազվզում են, թռչկոտում են այս կողմ, այն կողմ, աջ, ձախ, ցանկութիւն ունենալով տեսնել ամէն մի բան և ամէն մի կողմ խրելով իրենց դնչերը:

Բայց այս անգամ նրանք նոր բաների հանդիպեցան. այն է՝ մի շարք դատարկ շիշերի:

— Սա ինչ է, ասաց մի մուկիկ, խրելով գլուխը շիշի կոկորդը:

— Ո՛ւֆ, սա բոլորովին մութ է, չգնանք այնտեղ:

(Ահա մուկիկները վազվզում են, երես 70)

—Ի՞նչ զարմանալի բան, ասաց մի մուկիկ
և բարձրացաւ լապտերի վրայ: Ա՛հ, ա՛հ, կար-
ծեմ սրա մէջ մէկ ինչ-որ լաւ բան կայ. թէև
դուռը կողպած է, սակայն վերևի մուտքը բա-
ւականին մեծ է ինձ համար:

Այս ասելով նա մտնում է լապտերի մէջ:

—Ի՞նչ հիւանալի բան, ասաց նա, կրճելով
ճրագի ծայրը, իջէք եղբայրներ, որովհետև սրա-
նից ես չեմ կարող ձեզ համար բերել:

Սակայն միւսները, նստած լապտերի վրայ,
հարցնում էին, թէ արդեօք եթէ մտնեն, կա-
րո՞ղ են հեշտութեամբ էլ դուրս գալ:

Երբ մուկիկը ուզեց բարձրանալ, նրա թա-
թիկներն ապակիի վրայ սահում էին և չնայած
իր բոլոր ջանքերին, նա ստիպուած էր մնալ
բանտարկուած:

—Ճարպի կտո՞ր, ճարպի կտո՞ր, բղաւում
էր մէկ ուրիշ մուկ:

—Ո՞րտեղ, ո՞րտեղ, լսվում էր ամէն կողմից:

—Այտեղ, այս երկաթէ թելերից շինած
տան մէջ:

—Կանգնեցէ՛ք, կանգնեցէ՛ք, ասաց նրանց
ամենամեծ եղբայրը, չլինի թէ դա մկերի ական-
նատն է:

Կարելի է, ասացին մուկիկները՝ դնչերը
շփշփելով: Մինչև որ մեզ հետ նոր գժբադտու-
թիւն չէ պատահել վերադառնանք մայրիկին:

Օրուայ վերջն անասելի տխուր էր մայր-
մուկի համար. ասում են, որ երկու զաւակ կորց-
նելն այնպէս աղղեց նրա վրա, որ նա սաստիկ
հիւանդացաւ:

Բ

Իսկ առաւօտը մուկիկները նորից մի
զբօսանք արին. նրանցից երկուսը՝
գրաւուելով արեգակի ճառագայթնե-
րից, որ թափանցել էին ներքնատան նեղ լու-
սամտից, ծռուեցան դէպ այն կողմ:

— Դուրսը պէտք է որ սքանչելի լինի,
ասաց նրանցից մէկը, երթանք զբօսենք:

Ասել և կատարելը մէկ էր: Ահա նրանք
վազվզում են այգիի ծառուղիում. փիտոն, որ
քնած էր աթոռի վրայ, զարթնեց ձգուեց, և
նկատելով որ խոտի մէջ մէկ ինչ-որ փափսում
է, սրեց ականջները, զողաց ամբողջ մարմնով
և վեր թռաւ:

Այն ինչ ունէ փիտոն բերանից կախ ըն-
կած: Մուկիկներից մէկն է:

Իսկ միւս մուկը, ահից կիսամեռ, մէկ ու-

րիշ կողմից ազատուեցաւ. նա թուշկոտում է, նա փախուստ տուեց՝ ոչ աջ, ոչ էլ ձախ նայելով. նա արդէն անցել էր բանջարեղէնների այգին, երբ նստեց ետեւի ոտների վրայ քիչ շունչ քաշելու, յետոյ նորից սկսեց վազել: Անցաւ մի դաշտ, մօտեցաւ միւսին, նա էլ անցաւ և ահա նա մի խիտ անտառի մօտ էր:

Այնտեղ ամէն մի բան լուռ ու մունջ էր, միայն թռչնակների երգեցողութիւնը և բարձրացած քամիից տերեւների խշշոցն էր լսվում: Այնու ամենայնիւ մեր մուկը դեռ ևս ուշքի չէ եկել, նա կարծում է թէ դեռ ևս դեղնաչեայ կենդանին հալածում է իրեն, ուստի և նա վազեց մի որ և է ծառի արմատի տակ պատըսպարուելու տեղ որոնելու:

Երկար վազելուց յոգնած՝ նա ընկաւ խոր քնի մէջ: Արեգակն արդէն վաղուց էր, ինչ դուրս էր եկել, երբ նա վերջապէս արթնացաւ:— Ո՛ր եմ, հարցնում է ինքն իրանից՝ տեսնելով իրեն անտառում, նա չափազանց զարմացած է անտառում գտնուելով, սակայն կամաց-կամաց ուշքի եկաւ, մտաբերեց երեկուայ իր փախուստը և սաստիկ դողդողալով՝ վճռեց բնից չը հեռանալ: Նա կերաւ մի քանի կանաչ տերեւներ

և շատ օրերի ընթացքում նրա բերանը ուրիշ բան չընկաւ:

Սակայն տերեւներով մուկիկի փորը շատ էլ չէր կշտանալ, ուստի, որքան էլ ահը մեծ լինէր, մէկ առաւօտ քաղցածութիւնից դրեթէ մեռնելով, նա ուղղեց քայլերը դէպ արտը. մեծ դժուարութեամբ նա բռնեց ցորենի մի հասկ և սկսեց կրծել: Յանկարծ մի փոքրիկ ձայն լսուեցաւ բարձրում և նոյն րոպէին մէկ ինչ-որ բաւականին ծանր բան ընկաւ նրա գլխին. նա կուչ եկաւ՝ բոլորովին ապշած և ի՛նչ է տեսնում. մի թզուկ մոխրագոյն մուկիկ, որ և արագ խոյս տուեց: Նոյն րոպէին նա նկատեց մէկ ուրիշ աւելի մեծ մուկ, որ՝ բարկանալով խոյս տուող մուկիկի վրայ՝ իջնում էր հասկից:

—Անհնազանդ գաւաղներ, ասաց նա, մի՛թէ չասացի ձեզ բնից չդուրս գալ: Նայեցէք. ինչպէս վախեցրիք այս տնային մկան. բարձրացէք բուն և որ այս վերջին անգամը լինի:

Ներեցէք, սիրելիս, ասաց նա մոխրագոյն մկան, որ նա ձեզ վախեցրեց. յուսով եմ որ ցաւ տուած տեղ չունէք: Մի թեթեւ թմբութիւն է դա, սակայն շուտով կանցնէ: Ա՛հ, ի՛նչ նեղութեան ենթարկեցին ձեզ երեխաներս: Բայց

այս առիթը միջոց և ուրախութիւն է տալիս ինձ ձեզ հետ ծանօթանալու: Ի հարկ է, դուք եկել էք ամառանոցում մի քանի օր անցկացնելու: Ձեր ծնողների հետ էք:

— Ո՛չ, պատասխանեց տնային մուկը, ահա քանի օր է, որ ես մօրս թողել եմ և այժմ նորից վերադառնալ նրա մօտ չեմ համարձակվում, որովհետև ես փախալ մի մեծ վտանգից տան շրջակաները:

— Յայտնի չէ ձեզ, որ մենք ձեր ցեղից ենք, ասաց միւսը. ես թողուկ մկերից եմ և զաւակներիս հետ միասին ապրում եմ այն կլոր բնում այնտեղ, բարձրում, հատիկների մէջ. նախ նրան հիւսել եմ ցորենի ձողերից, յետոյ շրջապատել եմ չորացած տերւենքով և, հաւատացնում եմ ձեզ, որ այն բնից մենք շատ դո՛հ ենք: Իրաւ, ձեզ մեծ ուրախութեամբ կը հրաւիրէի բարձրանալ բունս տեսնելու, բայց տարաբաղ-տաբար դուք շատ մեծ էք. ձեր ծանրութեան տակ բունս կարող է ծռուել և մինչև իսկ քանդուել: Սակայն, այդ լինչ է, դուք սաստիկ նի-հարում էք, չլինի թէ լաւ չէք կերակրվում: Յոյց տուէք ձեր ատամները, դուքա ինձ շատ երկարացած են երևում:

Մոխրագոյն մուկը, բաւականին ապշած, բացեց բերանը:

— Ա՛հ, ասաց թղուկ մուկը, երևում է որ դուք կակուղ բաներով էք կերակրուել, ուստի և ձեր ատամները խիստ են մեծացել: Մի՛թէ ձեր մայրը չէ ասել, որ ձեր ատամները շարունակ բսնում են, ուստի, ինչպէս և ամէն մի մկան, ձեզ հարկաւոր է պինդ բաներ կրծել, ատամները մաշելու համար: Կարելի է որ դուք ձեր մայրիկին մատաղ հասակումն էք թողել և նա ժամանակ չէ ունեցել սովորեցնելու ձեզ այդ անհրաժեշտ բանը: Այժմ, ասացէք խրնդ-րեմ, այսօր լինչ էք շինելու:

— Ես կը վերադառնամ և թագ կը կենամ բնումս, պատասխանեց տնային մուկը:

— Ի՞նչ էք խօսում, ասաց թղուկը, խրուել բնի մէջ ամառուալ այս հիանալի եղանակնե-րին, դա անկարելի է: Ամէնից լաւն է, եթէ կամենաք, զնանք զբօսնելու. ես ցոյց կտամ ձեզ դաշտում գտնուելիք բոլոր ուտելեղէնները:

Այս ասելուց, նա կանչեց իր երեխաներին. վերջիններս շտապով ցած իջան ցորենի ձողերի վրայ դրած բնից և բոլոր մկները միասին զը-նացին զբօսնելու:

Գիշերը մօտենալու վրայ էր, երբ մեր մուկիկը բուն մտաւ, իր բարեկամին երկար ու խորին շնորհակալութիւն մատուցանելուց յետոյ։ Ամբողջ ամառը նա անցկացրեց այսպիսի զբօսանքներ և այցելութիւններ անելով. նա մի մեծ բարեկամութիւն էր բացել թղուկ մկների հետ։

Աշունն էլ հիանալի կերպով անցաւ, կաղիններն ու ընկույզները, տանձերն ու խնձորներն անպակաս էին նրա համար։

Բայց ահա եկաւ ձմեռը. ցուրտ է. գետինը ծածկուեց սպիտակ ձիւնով և մեր ողորմելի մուկն ուտելու ոչինչ չունէ. նա վճռեց ներքնատուն վերադառնալ։

Թողնելով անտառը, նա անցաւ ձիւնով ծածկուած դաշտերը և դողդողալով եկաւ ներքնատան լուսամտի մօտ կանգնեց։ Վերջինս շրջապատուած էր խոտով, այնպէս որ ներքնատուն մտնելու համար նա բաւական չարջարուեց։

Հազիւ նա մտաւ ներքնատուն, ամէն կողմից լսելի եղաւ.

Ի-ի, ի-ի, ի-ի։

— Այս ի՞նչ աղմուկ է այստեղ, հարցրեց նա մի մատաղ մկնից, որ անցնում էր այդ կողմով։

— Միթէ չէ՞ք իմանում, պատասխանեց վերջինը, տանուտէրերը դուրս են գնացել այստեղից և այդ պատճառով մենք այսօր մեծ տօն ենք կատարում. բոլոր մկները հրաւիրուած են, որովհետեւ այժմ, ասաց նա թռչկոտելով ու դուռնը ծռմուկելով, մենք ենք տանուտէրերը։ Եկէ՛ք ինձ հետ, ահա այն պանիրը որը պիտի ճաշենք։ Նայեցէ՛ք այս հիանալի բաները։

Հուտով ժողովեցան մկների մի մեծ խումբ, բերելով մէկը խաղող, միւսը շաքարի հաց, երրորդը դադար և այլն։ Նրանք տեղաւորուեցան պանրի շուրջը և այդպէս սպասում էին տակաւի մկան, որ քէֆը սկսեն։ Ահա և նա. նա էլ մի կտոր երշիկ է բերում։

— Մայրի՛կ, մայրի՛կ, բացականչեց անտառից եկած մուկը մօր առաջը կտրելով։

Բայց անտառի մուկն անցաւ առանց պատասխանելու։

— Մայրի՛կ, միթէ ինչ չէ՞ս մտաբերում։ Ես աղջիկդ եմ, կաթսայի մէջ խեղդուած որդուդ քոյրը։

— Ի՞նչպէս, դ՞ու, բացականչեց մայրը. ո՞ր տեղից ես դալիս։ Ո՛չ ճշմարիտն ասած, ես քեզ երբէք չէի ճանաչիլ։

Մատաղ մուկը պատմեց այն, ինչ որ գըլ-
խովն էր անցել և մայրիկը շատ ուրախացաւ
նորից տեսնելով իր կորած որդուն, ուստի և
ոչինչ բանում նրան չմեղադրեց:

Ճաշից յետոյ, որ շատ ուրախ անցաւ, բո-
լոր մկները, որոնք ամառուայ ընթացքում ճա-
նապարհորդութիւն էին արել, պատմեցին իրանց
պատահած դէպքերը:

Մէկն աղբիւրն անցնելիս քիչ էր մնացել
որ խեղդուէր, միւս այնքան բաղտաւոր է եղել,
որ երբ կատուն ուզեցել է նրան բռնէ, մի ծակ
է մտել և այնպէս աղատուել վտանգից, եր-
րորդը փախել էր ականատից: Մեր կորած մու-
կիկն էլ խօսեց իր բարեկամ թղուկ մկան մա-
սին, որն այնքան բարի էր նրա համար. յետոյ
պատմեց այն հիանալի զբօսանքների մասին, որ
նրանք արել էին միասին ամարանոցում: Միւս
մկները այս բոլորը լսելուց յետոյ, վճռեցին գալ
տարի գնալ ճանապարհորդելու դաշտերում և
այդ գիշեր, գրեթէ ամէն մէկը, բուն մտնելով,
մտածում էր թէ ի՞նչ հիանալի է ամառը գիւ-
ղում անցկացնելը:

ՓՈՔՐԻԿ ԴԱՆԱԿԸ ԵՒ ԿՈՏՐԱԾ ԿԱԹՍԱՆ

ՓՈՔՐԻԿ ԴԱՆԱԿԸ ԵՒ ԿՈՏՐԱԾ ԿԱԹՍԱՆ

իկողայօսը վերագառնում էր ուսումնարանից. նա սուս ու փուս անցաւ ամբողջ տրօտուարն, աչք ածելով փողոցի վրայ գտնուող խանութներին: Յանկարծ նա կանգ առաւ. նա մէկ ինչ-որ տեսաւ այդ խանութներից մէկի լուսամտի վրայ, որն ինչպէս երևում է՝ նրան բաւական զրաւեց: Սակայն այդ ինչ զրաւեց նրա ուշադրութիւնը: Անշուշտ այդ բանն այս առաւօտ այնտեղ չի եղել, թէ չէ, ուսումնարան գնալիս Նիկողայօսը կտեսնէր այդ: Ահա ասեմ թէ ինչի վրայ է նայում Նիկողայօսը. դա մի սիրուն զամբիւղ է, լի գեղեցիկ,

փոքրիկ ու սպիտակ դանակներով: Ահ, ի՜նչ լաւ կը կտրեն—մտածում էր նա: Իսկ լեզուակներն, օ ի՜նչ կոկիլիկ, ի՜նչ փայլուն են: Եւ այս փոքրիկ դանակները թանգ էլ չեն. նրանց զինն է միայն ութ սու (*): Նիկողայոսը շատ էր ուզում այս դանակներից մէկն ունենալ, բայց ի՜նչ անէր խեղճը. նա փող չունէր, և ութ սուն մի մեծ գումար էր նրա համար: Նրա մայրը որ այնքան աղքատ էր, եթէ ամբողջ օրը բանէր, երբէք չէր կարող տալ այդ գումարն իր որդուն դանակ առնելու համար:

—Օ՛, մտածում էր Նիկողայոսն, ի՜նչ անեմ, որ կարողանամ այդ գումարը վաստակել:

Այդ րոպէին մի պարոն, կապոցներով ծանրաբեռնուած դուրս եկաւ խանութից:

—Արի՛ այստեղ, սիրելի տղաս, ասաց նա Նիկողայոսին, ցանկանում ես օգնել ինձ այս կապոցները տանելու:

—Մեծ ուրախութեամբ, ասաց Նիկողայոսն, եթէ ձեր տունը հեռու չէ. որովհետեւ մայրիկս շատ է անհանգստանում, երբ ուտում—նարանից ուշ եմ վերադառնում:

(*) Սու մօտաւորապէս հաւասար է 2 կոպ.

—Այստեղ, մօտ է տունս, ասաց պարոնը, երկար չեմ ուշանալ:

Նիկողայոսը վերցրեց կապոցները. նրանք անցան հարեւան փողոցը. այնտեղ էր պարոնի բնակարանը:

—Ա՛ւ, փոքրիկ բարեկամ, ասաց պարոնը և մեկնեց Նիկողայոսին երկու սու. ահա քո կրած նեղութեան համար:

—Օ՛, շատ շնորհակալ եմ, ասաց Նիկողայոսը, միթէ այսպիսի մի չնչին ծառայութեան համար վճարում են:

—Ունեցիր մօտդ, որդեակս, ասաց պարոնը, շնորհակալութիւն յայտնեց և մտաւ տուն:

Նիկողայոսն էլ յայտնեց իր խորին շնորհակալութիւնը և ուրախ—ուրախ, վազելով եկաւ տուն:

—Մայրիկ, մայրիկ, ասաց նա սենեակ մտնելով, տես թէ ինչ եմ ստացել ուսումնարանից վերադառնալիս, երկու փայլուն բոլորովին նոր սու: Եւ նա պատմեց մօրը պատահած դէպքն: Եթէ կարողանայի էլի վեց սու վաստակել, ես ուղիղ այնքան կ'ունենայի, որ դանակ կ'առնէի: Ա՛խ մայրիկ, եթէ իմանայիր թէ այսօր ինչ սիրուն դանակներ եմ տեսել:

— Սակայն ինչի՞դ է պէտք դանակը, հարցրեց մայրը:

— Ինչիս է պէտք դանակը, օ, մայրիկ, դանակով ես շատ բաներ կարող եմ անել: Նրանով ես կը կտրեմ իմ և ընկերներիս մատիտները. ես կարող եմ կտրել ցանկում բաժնի ճիւղերը, մտրակներ և շվոցներ շինելու համար. վերջապէս ես կը կծպեմ գետնախնձոր ճաշի համար, որովհետեւ քո մեծ դանակը փչանում է: Ի՞նչ ուրախալի է լսել երբ կասեն. տեսնէ՞ս Նիկողայոսի գեղեցիկ դանակը: Մայրիկ, եթէ ութ սու ուսնեամ, թող կտաւ ինձ նրանցից մէկն առնել:

— Օ, այո՛, ասաց մայրը, միայն ես չեմ իմանում թէ ի՞նչպէս կ'վաստակես այդ գումարը. ամէն օր խօսեցիքներով ծանրաբեռնուած պարոնների չես հանդիպիլ:

Նիկողայոսը մտածում էր ամբողջ գիշեր, թէ արդեօք ի՞նչ անէ, որ կարողանայ մի քանի սու վաստակել, բայց նա պառկեց քնելու, ստակ վաստակելու համար ոչինչ միջոց չգտնելով:

Առաւօտեան ժամը եօթն է. մեր փոքրիկ ընկերը հէնց այդ րոպէին էր արթնացել: Ի՞նչ է անում: Նա աւելում է բակի ձիւնը, այդ գիշեր մեծ ձիւն էր եկել: Երբ Նիկողայոսը բարձ-

րացրեց գլուխը, նա տեսաւ հարեւան Մարտիրոսին կանգնած լուսամտի առջև:

Օ, մտածեց Նիկողայոսը, պարոն Մարտիրոսը շատ ծեր է իր դռան առջևի ձիւնը քերելու համար: Գնամ ինքս քերեմ, որ նա տնից դուրս գալիս չսայթաքէ: Երբ քերեց վերջացրեց, նա ուզում էր տուն վերադառնալ, որ պարոն Մարտիրոսը բացեց լուսամուտը և կանչեց նրան իր մօտ:

— Հնորհակալ եմ, խելօք որդեակս, որ բակս քերեցիր. եթէ դու միշտ էլ քերելու լինիս, ես քեզ մի-մի սու կտամ:

Հտապով Նիկողայոսը մտաբերեց փայլուն դանակները և մեծ ուրախութեամբ ընդունեց առաջարկութիւնը: Սակայն ամէն օր ձիւն չէր գալիս. ուստի նա պէտք է երկար սպասէր, մինչև որ հաւաքուէր դանակ առնելու գումարը:

Վերջապէս միայն մի սու էր պակասում: Ա՛հ, եթէ այս գիշեր ձիւն դալ, մտածում է փոքրիկ երեխան ամէն գիշեր, քնելուց առաջ:

Մէկ առաւօտ նա արթնանում է, նայում է լուսամտից, որ տեսնէ դրսի եղանակը, լեւտոյ նրա մայրը տեսնում է, ինչպէս նա ծափ

տալով դուրս է թռչում. մայրը նախ չէր հասկանում բանի էութիւնը, բայց յետոյ բոլորը հասկացաւ, երբ Նիկողայոսը, իրեն բարի առաւօտ մաղթելուց և համբուրելուց յետոյ, վերցրեց թին ու աւելը և դուրս գնաց: Ինչպէս էր նա շտապում. նրա ձեռները սառել էին, բայց դա ոչինչ, թին իր գործն էր տեսնում: Երբ ձիւնը քերեց վերջացրեց, հարեան Մարտիրոսը բաց արեց պատուհանը և... ութերորդ սուն, անչափ ցանկալի սուն, ընկաւ Նիկողայոսի ձեռը: Նա շտապով վազեց միւս եօթ սուն վերցնելու, որոնց մեծ խնամքով թագցրել էր մի փոքրիկ արկղում. նախաճաշիկից յետոյ, նա գնաց ուսումնարան:

Ո՛րքան նա գոհ է: Նա վազում, նա թրուցկոտում է: Ի՞նչ ունէ ձեռին բռնած: Գուշակում է՞ք. դա մէկ այնպիսի բան էր, որ նա շատ էր վախենում կորցնել, ութ փոքրիկ ու սիրուն սու, որոնց նայում և համարում էր ամէն րոպէ: Վերջապէս ահա այն փողոցը, ուր գտնվում է մեզ ծանօթ խանութը. էլի մի քանի վայրկեան և փայլուն սպիտակ դանակն իրեն կը պատկանէ:

Փողոցի միւս կողմը, մէկ աղքատիկ հազ-

նուաճ աղջիկ մեծ զգուշութեամբ քայլում էր ձիւնի վրայ. ձեռին նա մի կաթով լի անօթ ունէր. երևում էր, որ նա սաստիկ մրտում էր, օրովհետեւ նրա փոքրիկ ձեռները խիստ կարմրած էին:

Հէնց Նիկողայոսն ուզում էր մտնել խանութը, երբ նոյն վայրկեանին, խեղճ աղջիկը սայթաքուեցաւ ու վայր ընկաւ: Նրա անօթը կոտրուեց: Բոլոր կաթը, որ իր տատի նախաճաշիկ պիտի դառնար, թափուեցաւ:

Նիկողայոսն իսկոյն վազեց օրիորդին բարձրացնելու: Փոքրիկ աղջիկը լալով պատմեց նրան, որ այլ ևս ուրիշ փող չունէ և որ տատը դեռ ևս նախաճաշիկ չէր արել:

Նիկողայոսը նայում է իր ութ սուին և փոքրիկ դանակների վրայ, յետոյ խեղճ աղջկայ վրայ՝ որ շարունակ լալիս էր: Նա ընկաւ ընկալական մտածմունքի մէջ:

— Գնանք, ասաց նա աղջկան՝ բռնելով նրա ձեռից, դուք երկուսդ էլ նախաճաշիկ կունենաք, իբրեւ թէ ոչինչ պատահած չլինէր:

Նրանք մտան մի խանութ, որտեղ փայլուն դանակներ չէիք տեսնիլ, այլ կը տեսնէիք անհամար սկաւառակներ, թասեր, անօթներ

ամէն մեծութեան և ամէն դուինի: Փոքրիկ տղան ընտրեց մի գեղեցիկ սպիտակ ու կապուտ անօթ, վաճառուհուն հինգ սու տուեց և ուղեւորուեց դէպի կաթնավաճառուհին, ուր նա անօթը լքցնել տուեց կաթով. փողերից իր մօտ ոչինչ չմնաց:

Փոքրիկ աղջիկը զգաց իրեն շատ բաղտաւոր նոր անօթ ունենալով և չափազանց ուրախացաւ: Նա ճանապարհ ընկաւ դէպի իրանց տուն, իր նոր ընկերոջ հետ միասին, քայլելով աւելի մեծ զգուշութեամբ, օրպէս զի կրկին վալը չընկնէ:

—Անունդ ինչ է, հարցրեց նա բաժանուելիս:

—Նիկողայոս:

—Իսկ իմա Սիրանուշ է. տատս ասում է, որ ես դեռ ևս շատ փոքր եմ ստակ վաստակելու համար. սակայն երբ մեծանամ, ես ստակ կունենամ և քեզ համար մի լաւ, շատ լաւ բան կառնեմ, որովհետեւ այսօր դու հետս շատ ազնիւ վարուեցար:

Երկու երեխաները մի րոպէ իրար հետ խօսելուց յետոյ բաժանուեցան, խոստանալով միշտ բարի ընկերներ մնալ: Սիրանուշը գնաց իր տատի

մօտ, ուրախացեց նրան նոր անօթով և պատմեց նրան, այն ինչ անցել էր գլխովը:

Նիկողայոսը ուղևորուեց դէպի ուսումնարան:

«Անպիտան» խմբի մանկաները, որոնք խմբի
մեջ մտնելուց առաջ պետք է անեն, որպես
համարձակություն, խմբի մանկաներին
պատկանում է խմբի մանկաներին:

«Անպիտան» խմբի մանկաները, որոնք խմբի
մեջ մտնելուց առաջ պետք է անեն, որպես

համարձակություն, խմբի մանկաներին
պատկանում է խմբի մանկաներին:

«Անպիտան» խմբի մանկաները, որոնք խմբի
մեջ մտնելուց առաջ պետք է անեն, որպես

համարձակություն, խմբի մանկաներին
պատկանում է խմբի մանկաներին:

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐ

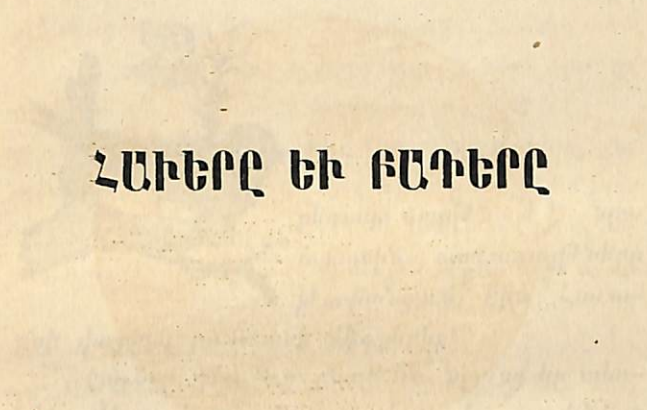
«Անպիտան» խմբի մանկաները, որոնք խմբի
մեջ մտնելուց առաջ պետք է անեն, որպես

համարձակություն, խմբի մանկաներին
պատկանում է խմբի մանկաներին:

«Անպիտան» խմբի մանկաները, որոնք խմբի
մեջ մտնելուց առաջ պետք է անեն, որպես

«Անպիտան» խմբի մանկաները, որոնք խմբի
մեջ մտնելուց առաջ պետք է անեն, որպես
համարձակություն, խմբի մանկաներին
պատկանում է խմբի մանկաներին:

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐ

«Անպիտան» խմբի մանկաները, որոնք խմբի
մեջ մտնելուց առաջ պետք է անեն, որպես

համարձակություն, խմբի մանկաներին
պատկանում է խմբի մանկաներին:

«Անպիտան» խմբի մանկաները, որոնք խմբի
մեջ մտնելուց առաջ պետք է անեն, որպես

համարձակություն, խմբի մանկաներին
պատկանում է խմբի մանկաներին:

ՀԱՅԿԱՅԻՆ ԳԼԽԱՎՈՐ

ՀԱՒԵՐԸ ԵՒ ԲԱՒԵՐԸ

Ա

ընդակը զարթնում է. նրա առաջին ճառագայթները թափանցում էին հաւաքնի փոքրիկ լուսամտի ձեղքերից:

Հաւերը դեռ ևս քնած են. նրանց կը տեսնէիք թառ եղած մի ոտի վրայ և գլուխները թագ կացրած թևերի տակ: Բայց աքաղաղը հէնց այդ ըոպէին զարթնեց, թօթափեց աջ ոտը, նայեց իր շուրջը. բոլորը լուռ ու մունջ է:

Միթէ արեգակն արգէն դուրս է եկել, ասաց նա. այսօր ես բաւականին երկար եմ քնել. ծուղրուղն:

Այս ձայնից հաւերը շտապով հանեցին դուռնները թւերի տակից. նրանք թօթափուցան, լուացվեցան և սկսան աջ ու ձախ կարկաչել.

— Ահ, սիրելիս, ասաց նրանցից մէկը հարեանին, ես մի հիւանալի երազ եմ տեսել: Երեւակայի՛ր գարիի անձրեւ էր գալիս, հաւաքակը ծածկուել էր դարբիով և ես այնքան ուրախ էի, որ այնքան ուրախ երբէք չէի եղած:

— Իսկ ես, ասաց մէկ ուրիշը, ես մի թըրթուր էի գտել, այնքան երկար, այնքան, որ ամէնաքիչը սանդուղտի մեծութեամբ կլինէր. ես բոլորիդ հրաւիրեցի գալ նրան ուտելու. սակայն երբ ուզեցինք նրա համը տեսնել՝ նա իսկոյն անհետացաւ:

— Ինչ սիրուն երազներ, ասաց մի ճուտ: Ինչ ինձ է վերաբերում, ես շատ ուրախ եմ, որ արթնցայ, որովհետեւ այն երազը, որ ես եմ տեսել, սոսկալի երազ էր. մտաբերելով նրան ես այժմ էլ գողում եմ: Երեւակայեցէք, ինձ խոհարարը շամփուրի վրայ խորովում էր: Փամանակ առ փամանակ էլ հիւթս վրաս էր քսում: Ահ, ինձ դեռ ևս թւում է թէ շուռ են տալիս շամփուրի վրայ:

— Զամփուրի վրայ, կրկնեցին հաւերը: Ով լքցրեց ձեր դուռնն այդպիսի մտքերով. դուք դեռ ևս մատաղ էք և կանոնաւոր ձու էք դնում:

— Չեմ իմանում, պատասխանեց ճուտը, սակայն երազս ինձ խիստ տխրեցրեց:

— Զարմանում եմ, որ խօսելու ուրիշ առարկայ չէք գտնում, ասաց մի ծեր հաւ. ախար երազն ինչ բան է. տխմարութիւն և աւելի ոչինչ. մատաղ հասակումս ես էլ մէկ անգամ երազումս տեսայ, որ մի կարմիր ձու էի գրել, որից մի կատու էր դուրս եկել, բայց դա երբէք չպատահեց:

Այդ րոպէին հաւաքնի դռնակը բաց արին և բոլոր հաւերն իրար առաջ ընկնելով, ուղեւորուեցան դէպի դռնակը:

— Սպասեցէք, սպասեցէք, ասաց աքաղաղը. ձեզ մի քանի խօսք ունեմ ասելու: Գիտէք, որ ես երէկ ձեզնից գոհ չեմ եղել: Անշուշտ ոչ ոք խելացի հաւերի տեղ չի ընդունիլ ձեզ:

Ի՞նչպէս էք համարձակվում գնալ գիւղի ամէն մէկ այգին: Մինչև անգամ ասում են, որ դուք այնտեղ կտկտել էք աղցանը և ճաղարջը: Ուզում էք, որ ամէն տեղից քշեն մեզ.

ինչ կմտածեն ձեր մասին.—որ դուք անկիրթ հաւեր էք, և մեծ իրաւունք կունենան:

Հաւելի, եթէ ձեզ կտցի մի հարուած տամ, արժանի կը լինէ՞ք թէ չէ. զգոյշ կացէ՛ք, որ կրկին անգամ ստիպուած չլինեմ ձեր յետեւից ման գալ այն հեռու տեղերը:

Ջատակեր, դուք խիստ ազահ էք եղել. ես լսեցի, որ դուք կերել էք այն բոլոր միջատները, որ տուել էի ձեզ բաժանել ձեր քոյրերի հետ. ձեր կողմից դա շատ տղեղ արարք է:

Եւ դուք, Վտանդաւոր, զբաղ եք գրել ձեր ձուերը: Ամբարանոցում. խոտի վրայ, այնպէս չէ. ինչո՞ւ, հաւաքնումը տեղ չկայ, ի՞նչ է:

—Աղախինը միշտ վերցնում է, ասաց Վրտանդաւորը:

—Եւ դա հասկանալի է, ասաց աքաղաղը, նա ձեզ դեռ ևս շատ տհաս է համարում թուխս գալու համար: Գուք երբէք համբերութիւն չէք ունենալ քսան և մէկ օր մնալու:

Այժմ մնում է ինձ ասել ձեզ, որ վերջին օրերս սաստիկ թույլ ձուեր են գտնուել. ո՞վ է ձեզնից մոռացել ուտելու փոքրիկ ու սպիտակ քարերը: Միթէ չէ՞ք իմանում, որ ձեր ձուերի կճեպները նրանք են կազմակերպում:

Այս խօսքի վրայ, մի հաւ, որը հէնց նոյն ըոպէին ձու էր գրել, նուագեց մէկ երգ, այդ բաղտաւոր համբաւը ծանուցանելու համար, և միւս հաւերն, իրենց ուրախ հնչումով, պահեցին նրա ձայնը. մինչև իսկ աքաղաղը մէջ ընկաւ իր հաստ ձայնով, և կիսաերգելով, կիսակարկաչելով, բոլորը միասին դուրս եկան հաւաքներից:

Քանի մի հաւեր բարձրացան աղբի վրայ. այնտեղ նրանք թրթուրներից մի լաւ նախաճաշիկ արին (փոքրիկ թրթուրներ, որոնց ճանձեր գառնալուն մնացել էր մի քանի տաք օր միայն):

Միւսները հետևեցին աքաղաղին. վերջինս հողի տակից մեծ քանակութեամբ ճճիներ հանեց, որոնց հաւերը հիանալի ախորժակով կերան:

Չուտով աղախինը երևաց բակում. նրա ծանօթ ձայնի վրայ, հաւերը շտապով ժողովեցան, և մէկ միւսից արագ, առատապէս կտկրտեցին հատիկները, որ թափել էր աղախինը:

Աքաղաղը վերջինն եկաւ. նախ նա մի քանի անգամ շուռ տուեց գլուխն աչս ու այն կողմ, որ տեսնէ թէ արդեօք բոլոր հաւերն են ընդունում իրենց նախաճաշիկի բաժինը և յետոյ ինքն էլ սկսաւ կտկտել:

Մի քանի բողոքում հատիկներն անհետացան, որովհետև հաւերը հիւանալի ախորժակ ունէին. երբ կերան-կշտացան, բոլորը միասին ուղևորուեցան դէպի շան տնակը:

Այդ շունը նրանց բարեկամն էր, և հաւերն ամէն առաւօտ զնում էին նրան տեսութեան:

—Ախար մէկ աստ է, Առիւծ (*), այսօր ինչ նոր խաբարներ ունես, ասաց Վտանգաւորը կտկտելով շան ամանը:

—Մի գաղտնիք, սիրելի բարեկամներ, մի մեծ գաղտնիք, ասաց Առիւծը մեծանշան արտալատութիւն տալով իր դէմքին:

—Ուղի՞ր, ուղի՞ր, ասացին բոլոր հաւերը միասին:

—Ի՞նչ կայ, ի՞նչ կայ:

—Ա՛յ սկսեմ, ասաց Առիւծը, ես լսեցի որ այսօր այստեղ պէտք է բերեն Երկու... այլ ևս անունը չեմ փշում, բայց նրանք պէտք է որ ձեզ պէս թռչուններ լինեն, որովհետև խօսակցութիւն կար նրանց փետուրների մասին:

—Մեզ պէս թռչուններ, ասաց Վտանգա-

(*) Առիւծ—շան անունն է:

ւորն, ուրեմն նրանք հաւեր են. այ քեզ լաւ բան. առանց այն էլ մեզ այնքան քիչ հատիկներ են տալիս, մենք դեռ նրանցից էլ քիչ պիտի ստանանք. իսկ թրթուրներ. այդիւմ այլ ևս թրթուր չկայ. եղանակն այնքան ցամաքել է, որ այսօր նրանցից կէտն էլ չկարողացայ գրտնել: Եթէ այն թռչունները զան այտեղ, ես ստիպուած կլինեմ նրանց վրայ վատ աչքով նայել:

—Երևի ձեր քէֆը տեղը չէ, որ այդպէս էք իօտում, ասաց մի ձեր հաւ. չլինի թէ աքաղաղն այսօր ձեզ լանդիմանել է: Ինչ ինձ է վերաբերում, ես շատ ուրախ եմ, որ մեզ մօտ նոր բնակիչներ են գալիս, և հաւատացած եմ, որ նրանք հիւանալի պատմութիւններ կունենան մեզ պատմելու: Հաւանքում ոչ ոք նոր պատմութիւններ այլ ևս չէ պատմում, ուստի, ինչպէս և ձեզ էլ լստանի է, մենք ամառուալ այս շողերին սաստիկ ձանձրանում ենք կէսօրուայ ժամերի ընթացքում:

—Եթէ նրանք զիժեր լինէին, կարկաչեց մի ճուռ, միթէ կասէին թէ նրանց փետուրները գեղեցիկ են:

—Այդուամենայնիւ նրանց կատարն իմինի պէս լաւ չի լինիլ. մայրիկն ինձ ասել է, որ

ամբողջ հաւարակում ինձ նման գեղեցիկ ճուտ
չկայ—մէջ ընկաւ մէկ ուրիշը:

—Դէ լռեցէք, շատախօսներ, առայ աքա-
ղաղը, նրան կտցի հարուածներ տալով. դուք
ինձ չողնեցրիք ձեր տրտունջներով. անսահման
ուրախ կլինէի այստեղ աւելի հանգիստ հաւեր
տեսնել:

Յետոյ աքաղաղը գոռոզութեամբ ուղեւո-
րուեց դէպի արօտ. իսկ միւս հաւերը կարկա-
չելով հետևեցին նրան:

Քանի մի ըռպէ նրանք քթութ արին. վերջը
պառկեցին մի մեծ տանձենիի տակ. այնտեղ
էին անցկացնում մեր հաւերը կէսօրուայ ժա-
մերը: Անձանօթ թռչունները դեռ ևս նրանց
խօսակցութեան առարկայ էին. դեռ ևս նրանց
վրայ էին խօսում, մինչև որ ծառան, մի մեծ
զամբիւղ ձեռին, եկաւ հաւաքակր:

—Ահա նրանք, ահա նրանք, ասաց Վը-
տանգաւորը և մեծ արագութեամբ, որքան ոտերն
էին թռչ տալիս, վազեց դէպի զամբիւղը:

Վերջինս իսկոյն շրջապատուեց հաւերով և
երբ ծառան բաց արեց ծածկոցը, մի բազ իր
ամուսնու հետ միասին յայտնուեցան հաւաքակի
բնակիչների զարմացած հայեացքների առջև:

—Յագն աւելի սիրուն է, քան թէ իր
կինն, ասաց հաւիկը. նայեցէք նրա գլխի դե-
ղեցիկ զոյներին, կարծեմ նա կանաչ է, սակայն
արեգակի տակ դա փոխվում է:

—Այո, կինը նշանաւոր ոչինչ չունէ. նրա
մոխրագոյն ու թուխ փետուրները մերկներէից
ոչինչով աւելի չեն:

—Տեսէք, տեսէք նրանց ման գալը, օ,
սոսկալի է, բացականչեցին մի քանի հաւեր
միարեբան:

Երկու բազերը, շփոթված հաւերի իրենց
վրայ նայուացքից, մի քանի քալ արին հե-
ռանալու համար, բայց այնքան էին վախե-
ցել, որ աւելի վատթար էին ճոճվում:

Տեսնելով նրանց զնացքը, հաւերը մի զար-
հուրելի աղմուկ բարձրացրին:

—Տեսա՞ք նրանց ոտներն, ասաց Վտան-
գաւորը. սակայն նայեցէք, խնդրեմ, նրանց ոտ-
ներն իմ կարծիքով շատ են թեքվում դէ-
պի ետ, ահա ինչն է նրանց վատ զնացքի
պատճառը:

—Մայրիկ, երևակայի՞ր, նրանք ոտների
մէջ մէկ ինչոր կաշի ունեն, ասաց մի ճուտ:

—Սակայն լաւ նայեցի՞ր, հարցրեց մայրը:

—Այո, մայրիկ, ասաց ճուտը, պտտելով ես շատ լաւ քննեցի նրանց ոտները, և ճշմարիտ կաշի է նրանց մատերի մէջ:

—Կաշի մատերի մէջ, ծիծաղելով կրկնեց մայրն, ինչներին է աչդ կաշին: Ահա ինչն է յարմար քթութ անելու: Չափազանց ուրախ կը լինէի նրանց բանելիս տեսնել: Եւ անց կտուցներն. արդեօք աշխարհիս երեսին նրանց նման մէկ ուրիշն էլ կան: Կարծես երկու գդալ լինին իրար վրայ դարձած: Այտեղից ես մի դարիի հատիկ եմ տեսնում նրանց սոսկալի կտցի ծայրին:

Քաղերն, իրենց բաղտից, հաւերի խօսակցութիւնից շատ կէսը չհասկացան, որովհետեւ նրանք ուրիշ բարբառով էին խօսում. ուստի առանց վիրաւորուելու հաւերի ծաղրաբանութիւնից, նրանք ուղեւորուեցան դէպի բակի մէջ տեղ գտնուող լճակը և սկսան լողալ:

Հաւերը, որոնք աչքով հետեւել էին նրանց, ահից մի խլացուցիչ աղմուկ բարձրացրին, որով ուզում էին բաղերին վերադարձնել, որովհետեւ հաւերն երբէք չէին համարձակուիլ մինչեւ իսկ ոտների ծայրերը բաց անել լճակի մէջ:

—Կանգնեցէք, կանգնեցէք, բղաւում էր աքաղաղը. որը բաղերին արդէն իր հսկողու-

թեան տակ էր վերցրել. դա ջուր է, և ջրի մէջ խեղդվում են:

Երկու բաղերը շատ քիչ էին ուշադրութիւն դարձնում այս բոլոր բղաւոց-ձղաւոցին և լողում էին ուղիղ դէպի փոքրիկ կղզին, որ դրանովում էր լճակի մէջ:

Ջրի ափից այլ ևս զուլի ոչ ոք չէր ցաւացնում: Գլուխներն առաջ ձգած, հաւերը դրանում էին բաղերի ամէն մի շարժումաձևը:

—Ի՞նչ լատուկ սովորութիւն, ասաց Նառիկը: Ո՞վ էր կարող երեւակայել, որ թռչունները լողում են:

—Սակայն դա երկար չի քաշիլ, ասաց Զատակերն, ահա կտեսնէք նրանց կմպոշտիկ տուած ջրի տակ:

Լնւ տեսէք բաղը խրում է գլուխը ջրի մէջ: Նայեցէք, նայեցէք, մարմնի կէսը ջրի մէջն է. միայն միւս կէսն է երևում: Օգնեցէք, օգնեցէք, բաղը խեղդվում է:

Սակայն բաղը հանգստութեամբ հանեց գլուխը ջրից, կտցում բռնած մի կտոր խոտ, որ բաժանեց ամուսնոյ հետ:

Հաւիկն աւելի և աւելի էր զարմանում:

—Ուտում են, ասաց Վտանգաւորը. հա-

ւանական է, որ նա մի սքանչելի բան լինի. միայն եթէ կարողանայի համը տեսնել: Ահ, ինչ կլինէր, որ բազ ծնուած լինէի: Այժմ եմ հասկանում թէ ինչ ծառայութիւն պիտի անէր նրանց մատերի մէջ տեղ գտնուող կաշին. իրաւ եթէ ես էլ այն կաշիի նման մի բան ունենայի, ես էլ կարող կլինէի լող տալ:

Ահա բազերը կղզիի մօտ, արդեօք բաղտաւոր են նրանք: Քաղերը բարձրացան կղզին: Հաւանական է, որ փոքրիկ տնակը մտնեն. սակայն ինչ լաւ բան կը գտնեն նրանք այնտեղ:

Լաւ բաներ ի հարկէ, թրթուրներ, որովհետեւ այնտեղի թրթուրների համը մենք չենք էլ տեսած. սակայն այնտեղի թրթուրները կարելի է սոսկալի լինին, ուստի շատ ուրախ եմ չտեսնել նրանց:

Երկու բազերը բաւականին երկար մնացին տնակում, և արեգակն արդէն մօտ էր մայր մտնելու, երբ նրանք դուրս եկան: Նրանք մի քիչ էլ խաղացին լճակում, մի քանի անդդույշ գորտեր բռնեցին և լետոյ ուղևորուեցան դէպի ափ:

Հաւանոցի բոլոր բնակիչները գեռ ևս այնտեղ էին:

Նրանց ափին հասած ժամանակ՝ աքաղաղը գիմաւորեց.

— Հատ ուրախ եմ որ ողջ առողջ վերադարձաք, ասաց նա. ձեր կեանքի համար ես փոքր ինչ անհանգիստ էի. շտապեցէք դուրս գալ ջրից, թէ չէ կը մըտէք, որովհետեւ դուք պէտք է որ արդէն բոլորովին թրջուած լինիք:

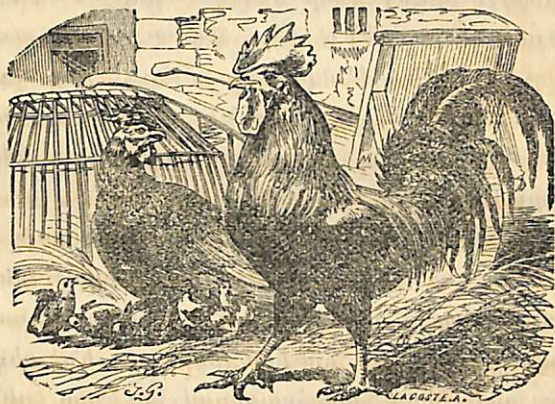
— Հանգիստ կացէք, ասաց բազը, մենք նախադրուշութիւններ ենք ունեցել. ամէն օր մենք իւրոտում ենք մեր փետուրներն, ուստի ջուրը չէ կարող թափանցել մինչև մեր մարմինն. այդուամենայնիւ մենք բաւականին յոգնած ենք, կարող էք ցոյց տալ մեզ քնելու տեղը:

— Ուրախութեամբ, ասաց աքաղաղը և առաջնորդեց դէպի հաւանոց. նա ցոյց տուեց նրանց յարդից պատրաստած անկողինը, հաւատացրեց, որ բոլոր հաւերը շատ լաւ են տեղաւորուած, լետոյ բարձրանալով իր թառ լինելու տեղը, նա բարի գիշեր մաղթեց բոլոր աշխարհին և շուտով քնեց:

Իրար հետ մի քիչ խօսալուց լետոյ, հաւերը հետևեցին նրա օրինակին:

Միայն խեղճ Վտանգաւորը վատ անցկաց-

ընց գիշերը: Թառ եղած լինելով ուղիղ երկու
բաղի գլխին, նա ամէն մի բոպէ զարթնում էր
քնից, միշտ կասկածելով թէ նրանց գլխին է
ընկնում:

Բ

տանդաւորը վճռել է թուխս նստել.
նա կարկաչում է, քանդում է
փետուրները և նստում է զամ-
բիւղի մէջ, աղախնուն հասկա-
ցնելու համար, որ ձուերը չը վերցնէ:

Բաղը, մի կարեւոր խօսակցութիւնից յետոյ,
որ տեղի ունեցաւ իր ամուսնու հետ, նոյնպէս
յանձն առաւ թուխս նստել: Հաւանոցի մէկ ան-
կիւնում նա չարդից ու խոտից մի բուն էր
կարգի բերել: Առ աչքմ նա միայն մի ձու ու-
նէր, բայց և այնպէս ամբողջ օրը նա թուխս
էր նստած:

Հետաքրքիր հաւերն, ինչպէս և միշտ, չը
կարողացան քնել մինչև որ չտեսան այն հրո-
շակաւոր ձուն, որովհետև բաղի ձուն նրանց
համար մէկ օտարոտի բան էր:

— Սիրելի բաղ, ասաց Ջատակերը, չէք կարող երևակայել, թէ որքան է հետաքրքրում ձեր ձուն, եթէ նեղութիւն չպատճառէի, կը խնդրէի ցոյց տալ ինձ ձեր ձուն: Ահա տեսնում եմ. էլի քիչ յետ քաշուեցէք, որ աւելի լաւ տեսնեմ: Օ՛, ի՛նչ լաւն է, դա աւելի մեծ է քան Վտանգաւորինը: Ընորհակալ եմ սիրելիս, և մաղթում եմ ձեզ դրա պէսներից շատ ունենալ:

Այսպիսի խօսակցութիւններ նորոգուեցան ամբողջ օրը. որոնցից բազմն արդէն շատ էր յոգնել. նա կրկին սնդամ հետաքրքիր խօսակցութիւն բաց արեց ամուսնու հետ.

— Սիրելի ընկեր, ասաց նա ամուսնուն, այլ ևս մէկ երեկոյ հաւանոցում մնալս անկարելի է. ես հանգստութիւն չունեմ, այս հաւերն այնքան շատախօս են, որ ըստէ հանգստութիւն չեն տալիս ինձ: Վարձող ես երևակայել. նրանք համարձակուեցան հարցնել ինձնից թէ դու ձու գնում ես: Ո՛չ աւելի և ո՛չ պակաս ձեր աքաղաղից, պատասխանեցի ես:

Միւս օրը, ձուն թողնելով հաւանոցում, մեր բազն իր ամուսնու հետ գնացին ու տեղաւորուեցան լճակի կղզու վրայ գտնուող փոքրիկ

տնակում: Այնպէս որ խեղճ Վտանգաւորը, թուխս գալու համար, մին ու մէնակ մնաց:

Իրաւ մեծ համբերութիւն է հարկաւոր քսան և մէկ օր բնում հանգիստ մնալու համար:

Այս տեսակէտից Վտանգաւորն անօրինակելի է. նա միայն այն ժամանակ է թողնում ձուերը, երբ գնում է ճաշ ուտելու, կամ ոտները փոքր ինչ ամրացնելու, որովհետեւ թուխսկանի դիրքն այնպէս է, որ նրա աջ ոտը միշտ կուէ է գալիս: Գրեթէ ամբողջ օրով նա մէնակ էր. աքաղաղն ու հաւերը հաւանոց էին մտնում միայն քնելու: Նրա միակ զբաղումն է ճանճեր բռնելը, որ զբօսնում էին հաւանոցի պատի վրայ:

Չլինի կարծէք թէ Վտանգաւորը ձանձրանում է: Օ՛, ո՛չ, թուխսը երբէք չէ ձանձրանում. նրա գլխով այնքան բաներ են անցնում: Օրինակ Վտանգաւորը արդէն մտածում է իր սիրելի ձուերի ապագայի մասին:

— Արդեօք ամէն մի ձուից ձուտ դճուրս կը գայ: Արդեօք նրանք հաւիկներ, թէ փոքրիկ աքաղաղներ կլինին: Օ՛, ինչպէս կուզէի որ թէկուզ ձուերիս մէկն ամբողջ աքաղաղի նման գեղեցիկ լինէր:

Ահա նրանցից մէկն. ի՛նչ սքանչելի տեսք:

Այնպիսի զեղեցիկ ազի երբէք չեմ տեսած: Իսկ կատարը... Բնէ շնորհքով է նա մի կողմ զը-
ցում կատարը: Ախոս որ նա քիչ հպարտ է
երևում:

Ջատերը վատաբանում են ամրոցի ճտերին.
սրան ես մեծ գիտարութեամբ եմ հաւատում...
Ջատ բաներ են ասում... Եւ դա մէկ աղտնի
էր, որ վատահութեամբ ուզում էր գրանում ինձ
հաւատացնել: Վերջապէս իմ ճուտս կարող է
նմանել ամրոցի աքաղաղին միայն փետուրնե-
րով. ինչ վերաբերում է նրա բնաւորութեանը,
չէ որ դա ես ինքս եմ կազմելու. նա այնքան
կունենայ, որ բոլոր հաւերը կը սիրեն նրան:
Կարելի է բերդի հաւերը դան աչտտեղ զրօնե-
լու. այն ժամանակ ես կը քաշուեմ որդուս
կողմը և երբ նրանք հարցնեն.— Ո՞վ է այս
մատաղ ու զեղեցիկ ճուտը: Կը պատասխանեն.

— Դա Վտանգաւորի տղան է: Այս մտա-
ծելուց, Վտանգաւորն ուղիղ կանգնեց:

Այդ րոպէին խոհարարն անցնում էր բա-
կով. սրա երևալը խառնեց Վտանգաւորի քաղ-
ցըր մտածումները: Կարելի է նրա ճտերը նշա-
նակուած կը լինին խորովելու և ուտելու հա-
մար: Օ՞, ո՞չ, դա սոսկալի կը լինէր: Այդ տը-

խուր մտածումները ազատուելու համար, Վը-
տանգաւորը փակեց աչքերը:

Այսօր տասնեւիններորդ օրն է, ինչ Վտան-
գաւորը թուխ է նստած: Նա ուրախ և միւ-
նոյն ժամանակ անհանգիստ է, որովհետեւ նա
կարկածումի ձայն էր լսել իր ճուտի մէկի մի-
ջից. նա ուղարկում էր իր առաջին ճտի լոյս աշ-
խարհ դուրս գալուն:

Տասնեւիններորդ օրն անցաւ. ոչինչ չէ
երևում, սակայն ճուտը միշտ վճճում է:
Ի՞նչ անել:

Կճէպը կոտրել նա չէ համարձակվում,
որովհետեւ վախենում է վնասել ձագին. վեր-
ջապէս աքաղաղն արգելել էր այդ. նա (աքա-
ղաղը) հաւատացած է, որ ճտերը պիտի բա-
ւականին ոյժ ունենան կճէպը ծակելու համար:

Վերջապէս հասաւ քսանումէկ օրուայ զի-
շերը. Վտանգաւորը խոր քնած էր:

Յանկարծ նրան մէկ ինչ—որ զարթեցրեց և
նա նկատեց որ իր թւի տակ մէկ ինչ որ շարժ-
վում է. նա ուրախութիւնից աղաղակ բարձրա-
ցրեց. այդ էլ արդէն բաւական էր իր ընկեր-
ներին զարթեցնելու համար:

Հաւերից շատերը հասկանալով թէ ինչու՞ն

է բանը նորից գլուխները ծածկեցին թւերի տակ և խոր քնի մէջ ընկան. միայն Ջատա-կերը մօտեցաւ Վտանգաւորին:

— Սիրելի ընկեր, ասաց նա, իրաւունք տուէք որ մի ծեր հաւ, ինչպէս ես, քանի մի խորհուրդ տայ ձեզ. դուք մատաղ էք և թուխս էք նստած առաջին անգամ և ես վախենում եմ, որ դուք անգգուշութիւններ չգործադրէք:

Եթէ ձագը զամբիւղի ծալքին լինի, ջանք արէք նրան մօտեցնելու ձեզ և տաք պահպանելու, որովհետեւ եթէ ճտերը ձուից դուրս գալու ժամանակ մրսեն, դա շատ վտանգաւոր հետեանք կարող է ունենալ. դա կլետաձգէ նրանց մեծանալը և ձագերն ամբողջ կեանքում նիհար կլինին: Ես մտաբերում եմ ճտերիս մէկին, որ ձուից դուրս գալիս մնացել էր միջանցուկ քամիի մէջ. կհաւատաք, որ նա աչացաւ ստացաւ մինչև ազիւի փետուրների դուրս գալը:

— Ուղի՞ղ, ասաց Վտանգաւորն ամէն մի ջանք բանեցնելով ձագին ծածկելու:

Լուսացաւ. վերջապէս նա տեսաւ իր առաջին ձագին. դա մի դեղին ճուտ էր սև աչերով, և ծածկուած աղուամազ փետրիկներով:

Բայց հազիւ մայրը կճեպից ազատեց այս ձագին, որ միւսը դուրս եկաւ, յետոյ երրորդը, չորրորդը... Խեղճ մայր. նա չէ խմանում թէ քանի կտոր լինի, որ կողմ շուռ գայ. և ճտերն այնքան նուազ են, որ խեղճ մայրը սաստիկ վախենում էր ճմլել նրանց իր ահագին ու կոշտ ոտների տակ:

Նկատելով նրա շփոթութիւնը, աղախինը զգուշութեամբ վերցնում էր ձուից դուրս եկող ձագերին և դնում էր մէկ ուրիշ, բրդով սարքած, զամբիւղի մէջ:

Վերջապէս միւս առաւօտ թուխսի տակից դուրս եկան տասն և չորս ձագերը: Վտանգաւորը տարածում էր իր թւերը նրանց բոլորին ծածկելու համար. այժմ Վտանգաւորի թւերի զանազան կողմերից փոքրիկ գլուխներ կտեսնէիք:

Աղախինն այս մատղաշ ընտանիքի համար մի հիւանալի ճաշ էր պատրաստել. նա դրեց ամանը դետնի վրա ու ինքը հեռացաւ:

— Կըրդ, կըրդ, կըրդ ասաց Վտանգաւորը. եկէք փոքրիկներս. մայրիկը պիտի ցոյց տայ ձեզ թէ ինչպէս են ճաշում. յետոյ նա տեսաւ ճաշի համը:

—Հիանալի է, ասաց նա. ձու, Հաց...
կարծեմ աղցան էլ կայ: Ի՞նչ բարի միտք. աղ-
ցանը ճտերիս կը հովացնէ:

Վտանգաւորը վերցնում է կուտն իր կողքի
մէջ և ցոյց է տալիս թէ ուտում է, բայց նա
վայր է ձգում. աւելի բանիմաց ճտերից երկուսը
դասն իսկոյն սովորեցան, նրանք արդէն նոյն-
քան լաւ էին կտկտում, որքան և մեծ ճտերն.
ամենապստիկները կլմպոշտիկ տուին ամանի մէջ.
միւսները մինչև մի պատառ կուլ տալը հաղար
անգամ վերցնում ու վայր էին դրում կուտը: Այս
ժամանակամիջոցում Վտանգաւորը կարկածում,
կանչում էր ձագերին և մի-մի խօսք էր ասում:

—Դէհ զատիկս, մէկ անգամ էլի փորձիր:

Ջգուշութիւն. ոչ ոք չմտնէ ամանի մէջ:

Ո՞վ է հեռանում. դա թոյլ չէ տուած:

Փախիլիկս բաւական է, առաջին անգամի
համար դու շատ կերար:

Հէ, դուք. եղբայրներին ալդպէս բռնել չէ
կարելի:

Ճաշկերութիւն վերջացաւ. ճտերը կրկին մը-
տան իրենց մօր թւերի տակ:

Այսօր եղանակը լաւ է. Վտանգաւորն ու-
ղում է ճտերին դուրս բերել:

—Անգին մանկիկներս, ասաց նա ճտերին,
խօսք կտամ որ խելօք կլինէք:

—Ծիւ, ծիւ, ծիւ, ծիւ, ծվծվացին բոլոր
ճտերը միասին:

—Ուրեմն լաւ, ասաց Վտանգաւորն, օգ-
տուենք պայծառ արեգակից և դուրս գանք բակ,
միայն ինձնից մի հեռանաք և, երբ կանչելու
լինեմ, շտապով վաղէք և թւերիս տակը մտէք:

Բոլոր ընտանիքը դուրս եկաւ բակ. աղա-
խինը մի վանդակ էր բերել, որի տակ ժողով-
ուեցան մեր ճտերը: Նրանցից աւելի համարձակ-
ները նկատեցին որ կարելի է անցնել ձողերի
միջով. ուստի նրանք դուրս եկան վանդակից և
վերջինիս շուրջը մի զբօսանք կատարեցին, սա-
կայն երբ Առիւծը մօտեցաւ աղաղակով, նը-
րանք սաստիկ վախեցան և շտապով մօտան վան-
դակի մէջ:

—Սիրելի Վտանգաւոր, ասաց Առիւծը,
ինչ ուրախ եմ նորից ձեզ տեսնել. այս երեք
շաբաթուայ ընթացքում ես շատ եմ մտածել
ձեր մասին. ժամանակը պէտք է ձեզ երկար
թուար: Հատակերը ձեր մասին ինձ լուրեր էր
հարցնում, և ես քանի անգամ եկել եմ հա-
ւաքնի մօտ ձեր տեսութեանը, սակայն դուռը

միշտ քթիս տակը ծածկում էին: Բարձրացէք խնդրեմ, ճտերին ուղում եմ տեսնել: Օ՛, ի՛նչ հիանալի երեխաներ ունէք: Կարծեմ ինձնից վախենում են. դէ՛հ, մնա՛ք բարեաւ, գնամ:

—Մնացէ՛ք, մնացէ՛ք, ասաց Վտանգաւորը, շուտով կճանաչեն ձեզ:

Յետոյ գիմելով ճտերին:

—Նայեցէ՛ք, փոքրիկներս, ահա Առիւծը. մի վախենաք, սա մեր ամենալաւ ընկերն է. միթէ՛ չէք նկատում, որ նա շան լաւ կերպարանք ունէ:

Յետոյ գիմելով շանը. —Ի՛նչ նոր լուր ունէք բաղից:

—Արդէն շատ ժամանակ է, որ նրան չեմ տեսել, ասաց Առիւծը. սակայն ահա նրա ամուսինը, նա գալիս է այս կողմը, կարող էք նրանից հարցնել: Ի՛նչ անտանելի աղմուկ է բարձրացնում:

Եւ իրաւ, բազմ աչնալէս էր երգում, կարծես կոկորդը քերում լինէր:

—Չուէն, չուէն, չուէն, չուէն, ասում էր նա հաւերին. անձնասէր եւ ազա՛հ, որ դուք էք. ինձ համար ոչինչ չէք թողել ուտելու... չուէ, չուէն, չուէն, չուէն:

—Սիրելի բարեկամս, ասաց Առիւծը, դա ձեզ դաս լինի, որ ճաշի ժամանակ իր տեղը գտնուէք:

—Սիրելի կնոջս խօ մենակ չէի թողնիլ, ասաց բաղը, միթէ՛ չէիք իմանում որ նա թուխս է նստած:

Սքանչելի՛ կին է. իրաւ նա կարող է համբերութեան օրինակ լինել: Հասկանում էք, երեսուն մէկ օր նա ձուերի վրայ պիտի մնայ:

—Այո՛, դա շատ երկար է, ասաց Առիւծը, սակայն նա կմոռանալ այդ բոլոր դժբախտութիւնները երբ շրջապատուած իր ձագերով՝ կգթօնէ լճակի երեսին: Ես միայն մի խորհուրդ ունեմ ձեզ տալու, իմ սիրելի բաղ, աշխատէ՛ք որ ձեր զաւակները ձեզ պէս տրորուելով չման դան. նոյն իսկ մատաղ հասակից սովորեցրէք նրանց լաւ ման գալ:

—Գա անկարելի է, ասաց բաղը, մենք քայլում ենք մեր հայրերի ու մայրերի նման, մեր զաւակներն էլ պիտի քայլեն ինչպէս մենք: Ուրիշ կերպ անկարելի է:

Ի՛նչ կասեն մեզ այն ժամանակ մեր ընտանիքի անդամները, դրանց մէջ եմ հաշվում

նոյնպէս և կարապին: Հարկաւ, որ նրանք մեզ վրայ ծուռ աչքով կնայեն:

— Մէկ անհերքելի բան կայ, ասաց Առիւծը, դա այն է, որ երբ բազը և վտանգաւորը սկսեն զբօսնել իրենց ձագերի հետ, այլ ևս բակում թաթս գետնի վրայ դնել անկարելի կլինի. եթէ ոչ, ձագերը ոտնակոխ կը լինեն:

Քնաս բարով, միշտ նախաճաշիկից յետ իմ ունեցած երկար ու քաղցր քուն, ես արդէն տեսնում եմ, որպէս այս բոլոր պատկերները դուարձանում են իմ տնակիս հանդէպ:

Առիւծը դեռ ևս խօսում էր, երբ մէկ անձանօթ կով մտաւ այդին. նա վազեց կովի մօտ և իր ամենաբարձր ձայնով անձանօթին խնդրեց փողոց վերադառնալ:

Տասն և հինգ օրից յետոյ, երկու երջանիկ մայրերը, շրջապատուած քսանևհինգ ճտերով և բաղիկներով, զբօսնում էին լճակի ափին. մէկն ասում էր. չուէն, չուէն, չուէն, իսկ միւսը կըրդ, կըրդ, կըրդ. ահա թէ ինչ բառառով էին նրանք խօսակցում իրենց մատաղ սերնդի ապագայի մասին:

ՊԵՏՈՒՆԻ ԶԱՅՈՒՍՏԸ

ՊԱՏՈՒՄԻ ՀԱՌՈՒՍԱԸ

Լուսմնարանից Մա-
րիամը վերադառ-
նում է. ինչպէս նա տխուր և յոգնած է երևում
աչսօր: Չինի թէ ուսումնարանում դժուր է
է արել:

Ընդհակառակ վարժուհին շատ զոհ էր
նրանից. բայց ահա ինչ էր պատահել. նա ու-
սումնարանում պատուել էր իր հազուստը:

Ի՞նչ վատ է պատուում: Արդեօք կարկտեղ կարելի կլինի: Մարիամն ինքը պիտի կարկատէր. նրա աղքատ մայրը լուացարարուհի էր, և բանից տուն վերադառնալով այնքան էր յողնած լինում, որ մի որ և է գործ անելու անընդունակ էր: Մարիամը նախ սովորեց դասերը, յետոյ վառեց լամպը, որովհետև արդէն մութ էր, բերեց մէկ արկղ, որտեղ մայրը պահում էր զանազան շորի կտորներ:

—Ահա մի կապոյտ կտոր, կարծեմ որ սա Հագուստիս կգայ, ասաց նա. և արկղից մի մեծ կտոր հանեց. այս բոլէիս կփորձեմ այս կտորը կարկտել: Այս ասելով նա հանուեցաւ, մի փոքրիկ շալով ծածկեց իր մերկացած ուտերը և այնպիսի եռանդով սկսեց կարկտել, որ երբ մայրը մտաւ սենեակ, որդին չնկատեց նրան:

—Ի՞նչ է պատահել, ասաց մայրը, մօտենալով իր աղջկան. կարծեմ Հագուստդ ես նորոգում. ի՞նչ է, պատուել ես:

Դա մի մեծ դժբաղտութիւն կլինի մեզ համար, որովհետև ո՛չ ուրիշ Հագուստ ունես վաղը հագնելու, ո՛չ էլ կապոյտ կտոր կայ նրան կարկտելու:

—Սակայն մայրիկ, ես մի կապոյտ կտոր

եմ գտել, ասաց աղջիկը, ցոյց տալով Հագուստի կարկտանը:

—Ջարմանալի է, ասաց մայրը, ես կարծում էի թէ կապոյտ կտոր չկայ. սակայն երեւում է որ դու արդէն լաւ կարկտել ես իմանում. պէտք է ուրախ լինիս, որ ինքդ ես կատարում քո գործը:

—Իրաւ է, ասաց Մարիամը, սա ինձ շատ է զուարճացնում:

Այդ գիշեր Մարիամը մէկ աննկարագրելի զգացումով պառկեց քնելու:

Առաւօտեան Մարիամը լուացուեցաւ, վերցրեց Հագուստը և մօտեցաւ լուսամտին, որ լաւ տնտղէ կարկտանը:

—Օ, մայրիկ, բացականչեց նա լալով, կապոյտ Հագուստիս կանաչ կտոր եմ կպցրել: Ի՞նչ անեմ: Այսպիսի Հագուստով ուսումնարան գնալ անկարելի է:

—Կանաչ կտոր, ասաց մայրը, միթէ: Ի՞նչ դժբախտութիւն: Չէի էլ մտածել որ ճրագի տակ կանաչը կապոյտ է երևում, իսկ կապոյտը—կանաչ: Միով բանիւ դրա համար ուսումնարանից մի յետ ընկնիլ. կարելի է գոգնոցդ կարկատանը ծածկէ:

Մարեամը հագաւ հագուստը և գոգնոցը, բայց վերջինս պստիկ էր և կարկատանն էլի երևում էր:

— Եթէ գրքերիս պայուսակը քիչ առաջ բռնեմ, ասաց Մարեամը, գուցէ կարկտանը չը երևայ:

Մարեամը գնաց ուսումնարան. նա այնքան նախազգուշութիւններ բանեցրեց, որ ոչ ոք ոչինչ չնկատեց:

Սակայն դասերը վերջանալուց յետոյ, նա բոլորովին մոռացաւ կարկտանի մասին: Գրքերի պայուսակը դնելով բակի մէկ անկիւնում, նա սկսաւ խաղալ իր ընկերների հետ: Նրա խաղը երկար չտևեց, որովհետև նա շուտով նրկատեց, որ երկու աղջիկ նայում են իր վրայ և ծիծաղում: Մարեամն իսկոյն մտաբերեց իր կարկրտած հագուստը և սաստիկ կարմրեց. արցունքի երկու մեծ կաթիլ թաց արին նրա այտերը. վերցնելով պայուսակը՝ նա հեռացաւ:

Վարդուհին այն աղջիկներից մէկը, որ ծիծաղել էր Մարեամի հագուստի վրայ, այսօր վերադառնալիս շատ տխուր էր, և նրա մայրը չլսեց նրա սովորական երգը, որ երգում էր միշտ սանդուղտներով բարձրանալիս: Վարդուհին դեռ

ևս մտածում էր Մարեամի մասին, որն այնքան տխուր հեռացաւ:

Վարդուհին վերցնում է իր տիկինը խաղալու, բայց այսօր տիկինը նրան չէ զբաղեցնում. Մարեամի տխուր դէմքը միշտ նրա աչքի առաջն էր գալիս:

— Ի հարկէ, Մարեամն իր հագստի գոյնին մէկ ուրիշ կտոր չէր ունենալ, ասում էր նա ինքն իրեն:

Եթէ ես ունենայի, իսկոյն կը տանէի նրան: Նա փնտրեց ամբողջ տանը, մօրից խնդրեց, բայց գո՛ւր. միայն նրա տիկինն էր որ կապոյտ հագուստ ունէր: Նա վերցրեց տիկինը իր ձեռքի վրայ, նայեց նրա երեսին և կարծես մէկ ինչ-որ շատ հետաքրքիր բանի վրայ էր մըտածում:

— Սիրելի Կուկուս, ասաց նա տիկինին, ես իմանում եմ որ քո պստիկ սիրտդ բարի է, ահա ինչու համար ուզում եմ մէկ առաջարկութիւն անել քեզ: Մտաբերում եմ փոքրիկ Մարեամին, որ անցեալ օրն այստեղ էր. երևակայիր, նա իր կապոյտ հագստին կանաչ կտոր է կպցրել: Չես կարող երևակայել թէ ինչպէս տգեղ է այդ, և ես հաւատացած եմ, որ դու ինքդ չէիր ցանկանալ

աշխարհի Հագուստ ունենալ: Հաւանական է, որ Մարիամն ուրիշ կտոր չունէ. նրա Հագուստն իսկ և իսկ քոնի գոյնին է. արդեօք թոյլ կտան տալ նրան այդ Հագուստդ, որ նա փոխէ կարկտանը: Ի հարկէ, ինձ յայտնի է որ դու ձմեռուայ Համար մէկ ուրիշ չունես. սակայն այստեղ, սենեակում, տաք է. հաւատացնում եմ քեզ որ քո ամառուայ Հագուստդ և փոքրիկ կարմիր շալդ, որ քեզ համար գործել եմ, բաւական կը լինի քեզ համար:

Ինչպէս և միշտ, Կուկուն բարի ծիծաղը շրթունքներին նայում էր իր տիրուհուն: Վարդուհուն երեւաց որ նա յօժար է. ուստի նա հանեց Կուկուի Հագուստը և վազէվազ տարաւ Մարիամին:

Դուռը կիսաբաց էր երբ նա հասաւ: Մինչև մտնելը Վարդուհին մի բոպէ կանգ առաւ. նա լսում էր Մարիամի և իր մօր խօսակցութիւնը:

—Օ, մայրիկ, ասում էր նա, այս Հագըստով ուսումնարան գնալն անկարելի է:

—Այո, ուսումնարան կարող ես գնալ, ասաց Վարդուհին սենեակ մտնելով: Բռնիր, ահա մի կտոր կարկտանիդ համար: Ներքի ինձ, խնդրում

եմ, որ վրդովեցրի քեզ, այլ ևս նրա մասին մի մտածիր:

Ասում են որ Մարիամն այնքան զոհ էր, որ բոլորովին մոռացաւ այն փոքրիկ վիշտը: Նոր կտորով նա կարկտեց Հագուստը և միւս օրն ուրախ-ուրախ գնաց ուսումնարան: Վարդուհին անուահաման զուարթ, վերադառնում է իր միշտ ծիծաղիտ Կուկուի մօտ:

Այդ օրից սկսած, փոքրիկ աղջիկները դարեցան մտերիմ ընկերներ:

ԾԻԾԵՌՆԱԿՆԵՐԸ

ԾԻԾԵՌՆԱԿՆԵՐԸ

իմ-բօմ, բիմ-բօմ:—Այս-
պէս էր խօսում մեծ զան-
գակը եկեղեցու բարձր
հին զանգակատնից:

Այդ աղմկից, մայր-
ծիծեռնակը, որ թռչա-
ն էր նստած զանգակատան լուսամտի ճակատին
զետեղուած բնի մէջ, անհանգիստ կերպով դարձ-
րեց զլուխը զանգակների կողմը, որովհետեւ այդ
րոպէին իր ձագերից մէկը դուրս էր գալիս ձուից:

—Ի՜նչ դժբաղդուութիւն ասաց նա, որ այս
փոքրիկը դուրս է գալիս այսպիսի աղմկալի ժա-
մանակ. վա՛յ ինձ, եթէ մանուկս խուլանայ այդ
աղմկից:

Միւս ձագերը, երկիւղից կիսամեռ, կուչ էին եկել բնի խորքում. ոչ մէկը ծլպտուն չէր հանում:

Այո՛, սա մի զարհուրելի աղմուկ էր. առաւելապէս այն բարձրութեան վրայ, այնքան մօտ զանգակներին:

Իրաւ է, իրաւ, դա մի թշուառութիւն է, կրկնեց հայրը, բայց եթէ դու լսած լինէիր կնքահօրդ խորհուրդը, մենք այստեղ չէինք լինիլ. մեզնից ոչ ոք երբէք իր բունն այսքան բարձր չէ դնում: Ինչ ինձ է վերաբերում՝ ես կարող եմ ցոյց տալ միայն քարածիծառներին (martinet), որոնք սիրում են բնակուել այսպիսի բարձր տեղ:

Է՛հ, կնքահայրս իր գաղափարներն ունէ, իսկ ես իմը, ասաց մայր-ծիծեռնակը: Եթէ նա սիրում է փոսերը, թող այնտեղ էլ շինէ իր բունը: Իսկ ես, — ես սիրում եմ բաց օդ և զուարճութիւն. այստեղից կարելի է հիանալ սքանչելի տեսարանով և պէտք է ասած, որ միայն այս տեսարանն էր ինձ ուրախ պահում այն երկար օրերի ընթացքում, երբ ես դեռ թուխս էի նստած:

Այդ րոպէին զանգակները դադարեցան:

Փոքրիկ ծիծեռնակները կամաց-կամաց դուլունները դուրս բերին բնից, կտուցները բաց արին ճաշ խնդրելու:

Կարծեմ որ արդէն քաղցած են, ասաց ծիծեռնակների հայրն իր կնոջը: — Ահաստարակ սրանք մեծ ախորժակ ունեն:

Փոքրիկ շատակներն էլի փափիկ ճանճեր էք ուղում: Քիչ համբերեցէք, այսօր ամէն մէկդ նրանցից քսանը կերած կըլինի: Ձեր հայրը յոգնած է, իսկ ես պէտք է զբաղուեմ ձեր պստիկ եղբորով, որ դուրս է գալիս ձուից:

Խեղճ սիրունիկս, նա տկար է, ասաց մայրը: Տես բարեկամս, նա մինչև իսկ ոտը չէ շարժում:

Փոքրիկ ծիծեռնակները շատ էլ հոգս չէին տանում իրենց եղբոր համար. նրանց փորը վեց-վեց էր անում և հայրիկն էլ ստիպուած էր թռիչ առնել նրանց համար ճանճեր բերելու:

Ահա նա գալիս է: Չորս փոքրիկ ու բաց կտուցներ սպասում են նրան բնի ծայրին. միայն մէկը ստացաւ կերակուր. հաճութիւնից նա փակեց աչքերը. կարծում էք թէ քնեց. ճէ, ո՛չ, երբ հայրը վերագառնում է, կրկին ամէնից մեծ կտուց բաց անողը նա է:

Վերջապէս նրանք կշտացան. այժմ հայ-
րիկն իր համար է որսում, իսկ մայրիկն ուզում
է քիչ հանգստանալ:

Խեղճ մայրիկ: Հաղիւ նա փակեց աչերը՝
իր ձագերից մէկը, բոթելով միւսներին, աղա-
ղակեց:

— Մայրիկ, մէկ ինչ-որ ծակում է:

Փոքրիկ չարածճիկ, հանդիստ կ'աց, ասաց
մայրը, եղբարներիդ կարթնացնես:

Չազը լսում է. բայց մի բոպէլից՝ էլի
աղաղակ:

— Մայրիկ, խիստ է ծակում, ա՛յ, փո-
րիս տակը:

Արդարեւ մէկ ինչ-որ ծակում էր, որով-
հետեւ երբ մայրը սկսաւ փնտրել նկատեց, որ
մոռացել էր բնից դուրս նետել ձուի կճեպնե-
րը, որից դուրս էր եկել իր վերջին ձագը:

Ի հարկէ մեծ զանգակն էր այս մոռաց-
ման պատճառը:

Ծիծեռնակ-ծնողները մինչև իսկ գիշերը
հանգիստ առնել չեն կամենում, որովհետեւ
արդէն արշալուսին փոքրիկները նախաձաշիկ
են ուզում և հայրիկը նրանց զբաղեցնելու հա-
մար պարտաւորուած էր լինում երգել:

Չնայած այս չարչարանքին, որ հայրիկին
պատճառում էին իր փոքրիկները, այնուամե-
նայնիւ նա իրեն շատ երջանիկ էր համարում:
Ամէն մի բոպէ նա հիանում էր իր ընտանի-
քով և մտածում էր, դժուար թէ աշխար-
հումս մէկ ուրիշ այսպիսի ընտանիք գտնուէ:

Չորս զաւակ. երկու աղջիկ և երկու տղայ,
հէ, ինչ հիանալի բան:

Եւ մի նազելի փոքրիկ կին, այնքան քաղ-
ցրր, այնքան համբերող, այնքան ինքնագոհ:
Օ՛, այո՛, նա մի բողոտաւոր հայր է: Ճշմարիտ
է, երեխաները պակասութիւններ ունեն, բայց
այս աշխարհում ո՞վ է առանց պակասութեան:

Այժմ, նստած բնի առջևը գտնուող ձորի
վրայ, նա դիտում է բունը և ինչ է տեսնում:
Նրա ձագերն արդէն ծածկուել են փետուր-
ներով. ժամանակ է նրանց անուն տալու:

Փոքրիկ աղջկաւ անունը գտնել դժուար
չէ, ես նրան կանուանեմ Երզնուհի: Երբէք ես
տեսած չեմ մի ծիծեռնակ, որ երգեր այդքան
մաքաղ հասակում. երեւի նա ձուի մէջն է եր-
գել սովորել:

Սակայն ինչ պատահեց:— Ծովովում են...
փոքրիկ ձագուկը բղաւում է:

Դա միշտ էլ այդպէս է, ասաց մայրիկը, նայելով մեծ աղջկայ վրայ, այս ծաղրածու չարածնիկը մի րոպէ հանգստութիւն չէ տալիս իր եղբայրներին. ահա նա բարձրացել է փոքրիկի մէջքի վրայ և զուկը կոխում է նրա աջը:

Յիմարիկ, ասաց հայրիկը:—Դէհ լաւ, ես կտամ քեզ անուն... դու կկոչուես Չարածնիկ:

Իսկ քեզ, փափիկիս, ասաց նա մեծ տղին, թէ և բնաւորութեանդ հետ ծանօթ չեմ, սակայն կտուցդ այնքան երկար է, որ Երկայնակտուց անունը կարծես իսկ և իսկ քեզ համար է ստեղծած:

Արդէն վաղուց էր, ինչ մայրիկը կնքել էր իր փոքրիկ տղին. նա անուանվում էր Նիհարիկ:

Ծիծեռնակներին յաճախ-յաճախ հիւրեր էին այցելում. նրանք իրանց հօրն ու մօր բարեկամներն էին, որոնք գալիս էին փոքրիկ ընտանիքը տեսնելու և Նիհարիկի առողջութեան մասին տեղեկութիւններ իմանալու, որովհետեւ նա այնքան նուազ էր, որ նրա կեանքի մասին կասկածում էին: Ժամանակ առ ժամանակ գալիս էր և պապը. նա միշտ իր թոռների համար ճանճեր, որդներ, թիթեռներ և այլ բաներ էր բերում:

—Ի՞նչ ուրախութիւն էր բնի մէջ, երբ պապը գալիս էր: Երգչուհին երգում էր նրա համար իր ամենալաւ երգը: Նիհարիկը բարձրանում էր իր եղբայրների մէջքի վրայ՝ ցոյց տալու նրան իր ոյժը: Պապը զմայեցնում էր Երկայնակտուցին. —Մայրիկ, ասում էր նա մեղմապէս, երբ մեծանամ, ես էլ պապի պէս երկար թւեր և մէջքս էլ այնպէս մութ-կապույտ կունենամ:

Ի հարկէ, պատասխանում էր մայրը:

Ինչ վերաբերում է Չարածնիկին, նա երբէք չէր թողնում, որ պապն երթալ. ամէն անգամ նա բռնում էր նրա ազիւնը. դրա համար նա մօրից միշտ խրատներ էր ստանում և իրաւ, ի՞նչ տղեղ բան պապի ազին կտցով բռնելը:

Որպի՞սի առաջադիմութիւն են արել մեր թռչնակները. որքան զօրացել են նրանք: Պապն այդ լուսնկատեց, ասելով՝ որ արդէն ժամանակ է նրանց թռչել սովորեցնել:

Ձագերն այդ բանը լսել էին. մինչդեռ հայրիկն ու մայրիկը ճանճեր էին որսում, նրանք էլ ի՞նչ նախազօծեր, ի՞նչ երազներ ասես որ ճամբորդութեան մասին չկազմէին:

—Նախ, ասաց Չարածնիկը, պէտք է իմացած, որ ես աւելի ուժով եմ, քան թէ դուք.

ես իսկոյն կտուրեմ թռչելը և առաջինը ցած կգամ այն փոքրիկ տան մօտ, որտեղից ամէն օր մեծ կենդանի է դուրս գալիս:

—Նա ձի է, ասաց երգչուհին:

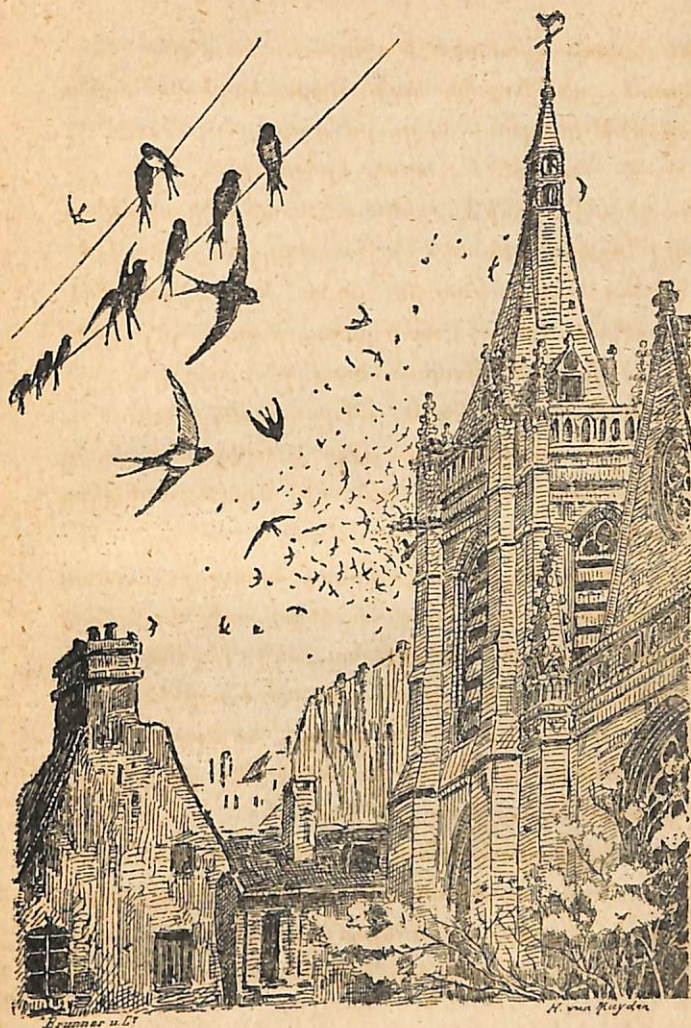
—Այո՛, ձի է, կրկնեց Չարաճճիկը. ես կուզէի մօտից տեսնել նրան. մայրիկն ասում է, որ նա կտուց բնաւին չունէ և ծածկուած է մաղերով: Ա՛յ քեզ տարօրինակ բան... կենդանի առանց կտցի: Սակայն մաղերը... դա ի՞նչ բան է: Մէկ մտածեցէք է, ախր առանց կտցի մենք ինչի՞ նման կլինէինք, —Այս խօսքից չորս փոքրիկ ծիծեռնակները քիչ էր մնում ծիծաղից ճաքուէին:

Իսկ ես, ասաց Երկայնակտուցը, սրտով ցանկանում եմ մօտից մի մարդ տեսնել. հայրիկն ասում է, որ նրանք մէկ ինչ-որ ունեն երեսի մէջ տեղ, որ անուանում են քիթ:

Ահա ինչն է զարմանալի, որ նրանք ճանճ չեն ուտում և ձի են նստում, մէջ գցեց Երգչուհին:

Այս խօսակցութիւնները կրկնվում էին ամէն օր, մինչև որ ծիծեռնակ ծնողները դուրս բերին նրանց բնից, թռչելու առաջին գաղտնի տալու:

Ի՞նչ ուրախութիւն թռչնակների համար,

(Երգչուհին բարի է, երես 141)

երբ մէկը միւսի ետեւից, շարքով նստած էին
բնի առջև ցցած ձողի վրայ:

Ի՞նչ է... Նիհարիկը բռն է վերադառնում:

Ի՞նչ պատահեց նրան: Խեղճ Նիհարիկ,
նա ցած էր նայել, և ի՞նչպէս փողոցը խոր է...
Ես չեմ ուզում թռչել, ասաց նա, թռչել... օ,
ո՛չ, երբէք, երբէք...

— Սակայն միշտ խօ բունի մէջ չեմ մնալու,
ասաց մայրը, հարկաւոր է ճանճ բռնել. վեր-
ջապէս աշնանը մէնակ ի՞նչ կանես, երբ մենք
հեռանանք այստեղից:

— Երգչուհին բարի է, նա ինձ մօտ կմնայ
և ինձ համար ճանճեր կը բռնէ, պատասխանեց
Նիհարիկը:

— Քայց գիտեմ, այստեղ ձմեռը ճանճեր
չեն լինում, նկատեց մայրը:

— Օ, նա կը գտնէ, պատասխանեց փոք-
րիկը՝ կուչ գալով բնի խորքում:

Հօր ու մօր ութ օրուայ խորհուրդները զուր
անցան: Նիհարիկը վճռել էր բունի մէջ մնալ:

Մէկ առաւօտ Երգչուհին նրա համար մի
քանի անգամ փափլիկ ճանճեր բերեց, որոնց
Նիհարիկը շատ համեղ գտաւ: Երգչուհին պատ-
մեց նրան որ այդ ճանճերը նա բռնել է ջրի

երեսին: Օ՞, եթէ իմանայիր թէ ինչ զեղեցիկ է լճակը, այնտեղ երևում են փոքրիկ ձկներ, կարապներ և շոգենաւեր. բացի դրանից լողանալն էլ հիանալի բան է:

—Այո՛, դա շատ զեղեցիկ պէտք է լինի, ասաց Նիհարիկը, և այս ճանճերը հիանալի համուսնեն... Օ՞, ինչ կլինէր, եթէ զանգակատուներ քիչ ցած էր եղել:

—Այդքան վախենալ միթէ կարելի է, ասաց Երգչուհին, թուէիլը՝ հիանալի է և զիտե՛ս, դժուար էլ չէ: Կուզե՞ս—փորձիր: Այժմ մենք մէնակ ենք, հաւատացած եմ, որ համարձակութիւն կունենաս:

Այս խօսքերն ազդեցին Նիհարիկի վրայ: Ահա նա ձողի վրայ է. նա բաց արեց թւերը՝ մէկ, երկու, երեք. կարծում էք թէ նա թռաւ. ո՛, ո՛չ, նա միայն թւերը բաց արեց: Նրա ջանկերն այնքան թույլ չէին բռնել ձողը, որ նա թուէր:

Լաւ, լաւ, չարաճճիութեամբ ասաց Երգչուհին, այնուամենայնիւ մենք կերթանք այնտեղ: Նա նստեց Նիհարիկի կողքին և անդադար մի երգ երգելով, կամաց-կամաց հրելով, հասցրեց նրան ձողի ծայրին: Հասցրեց թէ չէ,

հօպ, նա հրեց և խեղճ Նիհարիկն ընկաւ օդի ալիքների մէջ:

Որպէ՛ս էր բաբախում նրա սիրտը: Կորայ, մտածում էր Նիհարիկը. վնայ թէ ընկայ փողոց:

Քայց ո՛չ, նա շարժեց թւերը. տեսնում էք ինչպէ՛ս է պահպանվում: Ահա նա հարևանի տանիքի վրան է: Ի՛նչ երջանկութիւն քիչ հանգստանալ...

Իսկ Երգչուհին, այնտեղ, բարձր զանգակատնում, փորից բռնել էր որ ծիծաղից չճաքուէր: Քայց նա էլ շուտով գնաց եղբօր քէֆն իմանալու:

—Ահ, գիժ փոքրիկ քոյրիկս, ասաց Նիհարիկը, մասամբ զոհ, մասամբ բարկացած. գիտե՛ս, որ ես կարող էի փողոցն ընկնել:—Եւ եթէ փիսօն ինձ ուտէր, առանց Նիհարիկիդ ի՛նչ կանէիր:

—Ի՛նչ կանէի... լաց կլինէի և իբրեւ քեզ-նից յիշատակ ամէն առաւօտ կերգէի այս փոքրիկ երգը.

Նիհարիկըս ո՞ւր կորսուեց...

Գլորուեցաւ գետնի վրան,

Մի մեծ կատու կերաւ նրան,

Երգչուհին էլ արտասուեց:

— Դու ինձ չես սիրում, ասաց Նիհարիկը. մի քանի կաթիլ արցունք. միթէ այդ բաւական է. եթէ դու մեռնէիր, ես բոլոր արցունքս կ'իթափէի. և եթէ կատուն քեզ ուտէր, երբէք ես չէի երգիլ:

— Միթէ չես հասկանում, ասաց Երզնուհին, որ ես կատակ եմ անում, գնանք, վերագառնանք բունը:

Միւս օրը, այս առաջին դասից յետոյ, Նիհարիկը նոյնպէս լաւ էր թուում, ինչպէս իր եղբայրն ու քոյրերը. բայց նա դեռ ևս ոչ մի միջոտ չէր բռնել: Հեշտ բան չէ թուելիս ճանճ բռնելը: Աղիղ իր ժամանակին պէտք է կտուցը բաց անել, իսկ Նիհարիկը միշտ ուշանում էր: Քանի անգամ նա հնազ էր անում և կարծում էր, թէ ահա, վերջապէս, բռնեց ճանճը, բայց որտեղ. ճանճը կողքովն էր անցել... նա դժգոհ վերադառնում էր բուն:

— Ոչինչ, սիրելիս, մի տխրիր, ինչ արած, ասաց մայրը, ահա տեսնում ես դու մէկ ինչ-որ բռնել ես:

— Միայն մի թեւ, ասաց Նիհարիկը, թիւթեռը դուրս պրծաւ միւս երեք թեւերով:

— Ոչինչ, սիրունիկս, մի տխրիր, ասաց

մայրը և որդուն մխիթարելու համար, թուազնաց ճանճ բերելու:

Այժմ մեր փոքրիկ ծիծեռնակները բոլորովին խելօքացել են. նրանք նոյնքան լուռ են թուում, որքան և իրանց ծնողները և մէնակ մեծ զբօսանքներ են անում:

Նրանց ցանկութիւնը— ծանօթանալ աշխարհի հետ— արդէն իրագործուել էր և ամէն օր նրանք նոր զիւտեր են անում: Հիմա նրանց զարմացնում և վախեցնում էր մի բան, դա այն էր, որ մեծ թուումներն ուտում են փոքրերին. առանց զրան, ասում էին նրանք, աշխարհիս երեսին վատութիւն էլ չէր լինի:

Դժուար է Երզնուհու բնաւորութեամբ մէկ ուրիշ թուումն ճարել. միշտ ուրախ ու գոհ, նա երգում է առաւօտից մինչև երեկոյ: Հազիւ դուրս էր գալիս արեգակն, երբ նա հինգ թէվեց անգամ կրկնում էր արդէն մօրից սուփորած իր բոլոր երգերը. — ձագերին քնացնելու երգը, տաք երկիրների երգը, սև մարդկանց և ոսկէ ճանճերի երգը:

Ապա նա երգում էր այն. ինչ իր աչքի առաջն էր ընկնում. գեղեցիկ եղանակը, կապոյտ երկինքը, վարդէ ամպերը և այլն և այլն...

ի վերջոյ ինքն իրեն փաղաքշական խօսքեր էր ուղղում. Երգչուհին շատ գեղեցիկ է, շատ գեղեցիկ, իկ, իկ, իկ: Երգչուհու փորը սպիտակ է, փորը սպիտակ, ակ, ակ, ակ. պարանոցը կապույտ է, պարանոցը կապույտ, ոյտ, ոյտ, ոյտ, գեղեցիկ կտուց, գեղեցիկ կտուց, ուց, ուց, ուց: Օ՛, քընքոյ՜ Երգչուհի:

Այսօր նրա երգեցողութիւնը խանդարուեցաւ չարաճճիկի ձայնով, որ նստած զանգակատան հողմացոյցի վրայ երգում էր. Երգչուհին... փի՛ս, փի՛ս, փի՛ս:

Երգչուհին պատասխան չտուեց. նա բացեց իր թւերը և գտարթագին թռիչ առաւ ընդարձակ օդում:

Կիւրակէ է. այս առաւօտ, մինչգեռ զանգակները հնչում էին, մեր փոքրիկ ծիծեռնակներն արդէն մի մեծ պտույտ էին արել. նրանք չէին սիրում զանգակների խլացուցիչ աղմուկը:

Ահա նրանք վերադարձան և մի ըռպէ հանգիստ են առնում եկեղեցու բաց լուսամտի վրայ: Մէկ ինչ-որ բանի համար երեխաներ էին ժողովուել եկեղեցում:

— Ի՞նչ է լսվում, ասաց Երկայնա-կտուցը:

— Երեխաները երգում են, ասաց Չարաճճիկը, որ ուշադրութեամբ նայում էր եկեղեցու ներսը:

Բայց նրանք մեզ նման լաւ չեն երգում, ասաց Նիհարիկը և իր քաղցրիկ ձայնով կկրկացրեց մի երգ: Նրա եղբայրները և քոյրերը, իրենց զուարթ հնչիւններով, պահում էին նրա ձայնը: Յաճրից ներողամիտ ժպիտով դէմքեր շրջուեցան դէպի ծիծեռնակները և այդ օրը երեխաների և ծիծեռնակների ձայնը կազմեցին մէկ ուրախ երգեցողութիւն:

Երգեցողութիւնն արդէն շատ ժամանակ էր, ինչ վերջացել էր եկեղեցում, բայց մեր թւաւոր երգիչները՝ զրաւուած երգեցողութեան հաճոյքից՝ դեռ ևս կկկացնում էին:

Նիհարիկը վերջացրեց առաջինը. ցած, նրբա դիմացն աթոռի վրայ մի մեծ և ուսագոյն հագստով պարօն նայում էր ծիծեռնակներին և կարծես նրանց հետ խօսում լինէր. գոնէ այդպէս երեւեցաւ ծիծեռնակներին: Այս նկատելով Նիհարիկը դիմեց իր քոյրերին. վերջիններս դադարեցան երգել և սկսան ականջ դնել: Մեծ պարօնը շատ բաներ ասաց, որ ծիծեռնակները չեն հասկանում. սակայն հաւանական է որ նա

ծիծեռնակներին էր դիմում, որովհետև սե-
ղոյն հաղստով պարոնը դէպի նրանց էր մեկ-
նում ձեռները:

— «Հաց մեր հանապազօր տուր մեզ աշ-
տօր», ասաց քարոզիչը:

Լսեցիք, ասաց Նիհարիկը, նա մեզանից
հաց է ուզում. ինձ մարդիք, նրանք քաղցած
են. սակայն միթէ մարդիքը չեն իմանում, որ
մենք ճանճ ենք ուտում: Վերադառնաք մայ-
րիկի մօտ, նա մեզ կասէ թէ ինչ պէտք է
անենք:

Նիհարիկի ասածը շատ դուր եկաւ միւս
երեք ծիծեռնակներին. նրանց հետաքրքրու-
թիւնն էլ պակաս չէր շարժուած և ուզում էին
իմանալ, թէ ինչո՞ւ մարդիկ կիւրակէ օրերը եր-
զում են, ուստի նրանք էլ հետևեցին Նիհարին:

Փոքրիկ ծիծեռնակները սկսան միասին
պատմել տեսածներն ու լսածները. բայց մայրը
զրեթէ ոչինչ չհասկացաւ այդ պատմութիւնից.
Հազիւ նա կարողացաւ հասկանալ, որ նրանք
նստած են եղել եկեղեցու լուսամտի վրայ և այլ
ևս ոչինչ:

— Սպասեցէք, ասաց մայրը: Թո՛ղ ամէն
մէկդ առանձին պատմէ:

— Ես կցանկայի առաջինը պատմել, ասաց
Նիհարիկը. ինչ որ ես եմ ուզում ասել, ստիպո՞-
ղական է. մեծ և սև հազստով մարդը քաղցած
է և մեզնից հաց է ինդրում:

— Իմ սիրունիկս, ասաց մայրը, դու սխալ-
վում ես, ձեզ հետ չէր, որ նա խօսում էր:

— Բայց նա մեզ վրայ էր նայում և միայն
մենք էինք լուսամտի վրայ նստած, ասաց Նի-
հարիկը:

— Միւսնոյն է, պատասխանեց մայրը, նա
ասում էր մէկ ուրիշին, որին չէ կարելի տես-
նել, բայց որն այնքան բարի է, այնքան, որ
մարդերի համար հաց է ուղարկում, ձիերի և
կովերի համար—խօտ, ընկոյզ՝ մկների համար
և փոքրիկ, փոքրիկ ճանճեր՝ ծիծեռնակների
համար. ուստի մարդերն ամէն կիւրակէ գնում
են եկեղեցի նրան շնորհակալութիւն անելու և
երզում են, որ նրան հաճելի լինի:

— Չլինի թէ նրան բարի Աստուած են
անուանում, հարցրեց Երկայնա-կտուցը. մեծ
պարոնը քանի մէկ անգամ կրկնեց այդ ա-
նունը:

— Այո՛, ասաց մայրը, և փոքրիկ ծիծեռ-
նակներն էլ պիտի երկրպագեն նրան, այն բո-

լոր բաների համար, ինչ նա ուղարկում է մեզ:

Երգչուհին երկար մտածում էր բարի Աստուծոյ վրայ, որ այնքան լաւ բաներ է ուղարկում իրենց համար և միւս օրը, իր առաւօտուայ երգում, յաճախ-յաճախ կրկնում էր. «Փոքրիկ և համեղ ճանճերի համար, բարի Աստուած, շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ»: Յետոյ երկչոտութեամբ աւելացնում էր. «սակայն գիտես, մեծերին էլ սիրում եմ»:

Ի՞նչ է պատահել մայր-ծիճեռնակին. ահա երկու օր և երկու գիշեր է բնից չէ դուրս եկել. փոքրիկներն էլ զանգակատանն էին քնել: Զբլինի՛ թէ հիւանդ է: Օ՛, ո՛չ: Սակայն մի՛թէ չէք իմանում նոր համբաւը:—

— Մատղաշ ծիճեռնակները շուտով մի փոքրիկ եղբայր կունենան, մինչև անգամ մի քանիսը, ինչպէս հայրիկն էր ասում:

Մայրիկը թուխս է նստած մի սպիտակ, մոխրագոյն ու թուխ կէտերով ծածկուած, ձուի վրայ. այժմ նրա համար հայրիկն է կերակուր բերում: Այս ձուն շուտով երեք ընկեր կունենայ:

Սրանից յետոյ մեր չորս ծիճեռնակների միակ խօսակցութիւնն էր նրանց փոքր եղբայր-

ներն ու քոյրերը: Ամէն մէկն ուզում էր նրանցից իր հսկողութեան տակ ունենայ:

Երբ տասնեւերկու օրից ձագերը դուրս եկան ձուից, մեր ծիճեռնակները քիչ խաբված էին, որովհետև ձագերն այնքան տղեղ էին, այնքան տղեղ, որ Զարաճիկը շատ ճշմարիտ էր ասում, թէ չէ կարծում, որ նրանք երբ և է ծիճեռնակներ դառնան:

Մայրը հաւատացրեց նրան, որ ինքը ծրնդեան առաջին օրերն աւելի գեղեցիկ չէր:

Նորածիններն անգամ առաջադիմութիւններ էին ցոյց տալիս, որովհետև այն ժամանակ ամառուայ լաւ եղանակներն էին. հարկաւոր է աւելացնել, որ մեծ ձագերը նորածինների կրթութեան մէջ բաւականին օգնում էին ծրնդներին:

Նիհարիկը չէր մոռացել այն դասը, որ տուեց Երգչուհին իրեն թուչել սովորելիս. իր փոքր քոյրերից մէկի հետ նա միւսնոյն խաղը խաղաց:

Աշունը շտապով մօտենում էր. ցերեկը կարճացել էր, իսկ գիշերը բաւականին հով էր և ճանճեր սակաւ էին պատահում:— Հայրիկն ու մայրիկը պատրաստում էին իրենց զաւակներին

մեծ ճանապարհորդութեան համար: Նրանք անհանգիստ էին նոր ծնունդներից մէկի մասին, որը դեռ ևս բաւականին նուազ էր, մտածում են և Նիհարիկի մասին, որը մինչև այժմ տրկար էր:

Եթէ եղանակը լաւ լինի, էլի ոչինչ, բայց եթէ անձրևը կամ վատ եղանակը մեզ վրայ հասնէ մեծ ծովի վրայով թռչելիս, ո՞նց կլինի մեր բանը:—Մայրիկը դժուարանում էր զրա մասին մինչև իսկ մտածելու:

Ի՞նչ է: Պապերն ու տատերը ճանապարհընկնելու նշան են տալիս:

Հարկաւոր է համախմբուել:—Դէհ, զաւակներս, ասաց ծիծեռնակների մայրը, ձեր մնաս բարովն ասէք բնին հին զանգակատան ու զանգակներին: Ո՛չ, ո՛չ, յուզուած նկատեց մայրը, միայն ցտեսութիւն ասացէք, որովհետև յուսով եմ, որ զարնան մենք կվերադառնանք այստեղ. այստեղ է մեր բուն հայրենիքը:—Այնտեղ, Աֆրիկայում, մենք այլ ևս բուն չենք գնիլ. մենք գնում ենք այնտեղ միայն վատ եղանակներն անցկացնելու համար, որովհետև այժմ մենք այստեղ անունդ չենք կարող ճարել:

Նիհարիկը սաստիկ յուզուած է. նա վեր-

ջինը թողեց բունը՝ տանելով իր կտցում մի փետուր. թերևս ամբողջ բունը տանէր, եթէ կարողութիւն ունենար:

Բոլոր ծիծեռնակները հաւաքվեցան տանիքների և հեռագրական լարերի վրա. ամէն մի ըոպէ նրանց թիւը աւելանում էր նոր եկողներով. այնպէս որ նրանց թիւը հարիւրների էր հասնում: Նրանք սպասում էին ամբողջ օրը, լետոյ, երբ հասաւ արեգակի մայր մտնելու ժամանակը, վերջին նշանը տրուեցաւ. նրանք բարձրացան օդի ալիքների մէջ և ճանապարհընկան:

Բարի ճանապարհ, ծիծեռնակներ:

Ասում են, որ ծիծեռնակները բաւական յաջող ճանապարհորդութիւն արին: Միայն խեղճ Նիհարիկը և իր նորածին քոյրերից մէկն ոչ չունեցան հասնելու մինչև Աֆրիկայի ափը. նրանց յոգնած փոքրիկ մարմինները մի ըոպէ ալիքների վրայ տատանուելուց լետոյ՝ անհետացան մեծ ծովի խորերում և քնեցին յաւիտենական քնով:

Հետևեալ տարին, զարնանը, հեռու, շատ հեռու, տաք Աֆրիկայում մի փոքրիկ արաբ այգիում բանում էր իր մօր հետ:

—Օ՛, մայրիկ, ասաց երեխան մօրը ցոյց տալով արմաւենիի վրա. նայիր... ծիծեռնակներ... կարծեմ որ նրանք շուտով կհեռանան մեզնից:

Եւ իրաւ, մի բազմաթիւ ընտանիք էր հաւաքուել: Զոյգ-զոյգ ծառի ճիւղերի վրայ նրստած՝ ծիծեռնակները կարծես ճառ էին լսում մի ծեր ծիծեռնակից, որն ամէնից բարձր էր նստած:

—Միթէ չէք մտաբերում մեր զանգակատան ընտանիքը... Տեսէք մայրիկը, ինչպէս նա բաղդաւոր է: Միթէ չէք իմանում նրա ուրախութեան պատճառը: Այսօր մի մեծ տօն է կատարում այդ ընտանիքը. այսօր տօնում են բոլոր զաւակների հարսանիքը: Պապն այս խօսքերով վերջացրեց իր ճառը.

—Գնա՛ք բարով, իմ սիրելի զաւակներ. վերադարձէ՛ք մեր հայրենիքը. շինեցէ՛ք ձեր բները և ձեր զաւակներին բարի ծիծեռնակներ կրթեցէ՛ք:

Հարկաւոր է իմանալ, որ Երկայնա-կտուցն ամէն մի բանի վրայ լուրջ գաղափար ունէր. — Ի հարկէ, ի հարկէ, ասաց նա շարժելով գլուխը: Յետոյ, շուռ գալով դէպի իր կինը. լսե-

ցիր, այնպէս չէ՞, մենք լաւ պիտի կրթենք մեր զաւակներին: Բայց փոքրիկ կինն այդ լոպէին խիստ է զբաղուած. նա լիզում է իր պարանոցի փետուրները, որ ցրվել էին հարսանիքի ժամանակ:

Չարաճճիկը քիչ տխուր է որովհետեւ այս վերջին օրն է, որ նա անց է կացնում իր ծրնողների հետ. նա պսակուել է մի գերմանացի ծիծեռնակի հետ, և ի հարկէ, պիտի գնար ամուսնու հայրենիքը:

Այդ օրը ծիծեռնակների համար խիստ ուրախ անցաւ: Երգուեցան Աֆրիկայի երգերը: Միւս օրը արաբն այլ ևս ծիծեռնակ չտեսաւ. նրանք հեռացել էին այն երկրից:

Յանկանո՞ւմ էք նորութիւններ իմանալ Երգչուհուց. բարձրացէ՛ք զանգակատուն, նա զբաղուած է. մօր բնի դիմաց նա իր բունն է շինում: Գիշերն անձրև է եկել. Երգչուհին թաց հող է գտել, որը շաղախում է իր թքի հետ. փոքրիկ ամուսինն օգնում է նրան՝ կատարելով ծանր գործերը:

—Կարծեմ յոգնել ես, ասում է Երգչուհին ամուսնոյն. դեհ, սիրելիս, հանգստացիր մի լոպէ և ես քեզ մի երգ կերգեմ.

PROCESSES

1. Preparation of the sample
2. Weighing of the sample
3. Dissolution of the sample
4. Filtration of the solution
5. Evaporation of the solvent
6. Weighing of the residue
7. Calculation of the percentage of the substance
8. Comparison of the results with the theoretical value
9. Discussion of the results
10. Conclusion

RESULTS

The results of the analysis are as follows:

1. The sample was found to contain 10.5% of the substance.

2. The results are in good agreement with the theoretical value.

3. The analysis shows that the sample is of high purity.

4. The results are consistent with the results of the other analyses.

5. The analysis shows that the sample is of high quality.

6. The results are in good agreement with the results of the other analyses.

7. The analysis shows that the sample is of high purity.

8. The results are consistent with the results of the other analyses.

9. The analysis shows that the sample is of high quality.

10. The results are in good agreement with the results of the other analyses.

663

0009766

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0004766

